

Nr 68

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsbidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen m. m.; given Stockholms slott den 21 januari 1955.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ivar Persson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås nya grunder för statens bidrag till landsantikvarieorganisationen. Statsbidraget föreslås alltfört skola utgå endast till avlöningar. De nya grunderna innebär, att staten bidrager till landsantikvariens avlöning i distrikt, där statsbidrag skall utgå endast till denne tjänstemans lön, med 90 procent av lönen i 33 löneklassen, samt att i distrikt, där statsbidrag medges få utgå även till avlöningen av en amanuens, statsbidraget till landsantikvariens avlöning fastställes till 66 $\frac{2}{3}$ procent av lönen i 33 löneklassen och statsbidraget till amanuensens avlöning fastställes till 50 procent av lönen i 23 löneklassen.

Härutöver föreslås statsbidrag få utgå med 90 procent av lönen i 27 löneklassen till en antikvarie på Gotland samt med oförändrat belopp till de nuvarande innehavarna av landsantikvarietjänsten i Borås och föreståndartjänsten vid Varbergs museum.

I samband med statsbidragsfrågorna föreslås också vissa bestämmelser om rikets indelning i landsantikvariedistrikt, om huvudmannaorganisationerna samt om landsantikvariernas anställningsförhållanden och arbetsuppgifter.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 januari 1955.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans-, handels- och civildepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under bilagan åttonde huvudtiteln, punkten 60, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1955/56 till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen beräkna ett förslagsanslag av 365 000 kronor.

Sedan detta ärende numera färdigberetts, får jag ånyo anmäla detsamma.

I. Inledning

I de flesta län har sedan åtskilliga år funnits anställda tjänstemän med titeln landsantikvarie, vilka inom sina verksamhetsområden utövar ledningen av den kulturminnesvårdande verksamheten samt därjämte har till uppgift att tillse att gällande författningar rörande kulturminnesvården m. m. efterlevs. Landsantikvarierna är anställda hos fornminnesföreningar eller hembygdsförbund inom respektive län eller landskap, men till deras avlöning lämnas bidrag av statsmedel. Under 1920- och 30-talen bildades genom anslag av lotterimedel inom de flesta län särskilda lönefonder, vilkas avkastning skulle användas för landsantikvariens avlöning. Då lönefonderna icke erhöi en sådan storlek, att avkastningen blev tillräcklig för att bestrida landsantikvariens hela avlöning, har från och med budgetåret 1945/46 direkta bidrag av statsmedel lämnats för utfyllnad av lotterimedelsavkastningen. Enligt nu gällande villkor för statsbidragsgivningen för nämnda ändamål skall iakttagas, att statsbidraget jämte avkastningen av vederbörande lönefond uppgår till två tredjedelar av avlöningsbeloppet, dock att summan av lönefondsavkastningen och statsbidraget icke må per år överstiga 11 968 kronor för varje befattningshavare. Ansökan

om statsbidrag ingives till riksantikvarieämbetet, som har att pröva ansökningen och avgöra statsbidragets storlek i varje särskilt fall. Landsantikvariens lön bestrides således till två tredjedelar av statsmedel, medan vederbörande huvudmannorganisation har att svara för den återstående tredjedelen. Med landsantikvarie har i bidragshänseende jämförts föreståndaren för museet i Varberg.

Vitterhetsakademien föreslog hösten 1948, att sakkunniga skulle tillkallas för att utreda frågan om landsantikvariernas ställning inom kulturminnesvården. Akademien erinrade om att de s. k. kulturminnesvårds-sakkunniga i ett den 9 oktober 1937 avlämnat betänkande rörande provinsmuseernas organisation och ställning till kulturminnesvården behandlat denna fråga men att sakkunnigförslaget icke blivit genomfört och numera ej heller kunde anses fylla dagens krav.

Genom beslut den 30 januari 1953 bemyndigade Kungl. Maj:t mig att tillkalla fyra sakkunniga för utredning rörande landsantikvarieorganisationen och därmed sammanhängande frågor. Samma dag tillkallade jag som sakkunniga för nämnda ändamål statskommisarien K. A. Lindbergson, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren K. H. Gustafson i Dädesjö, förste antikvarien och avdelningschefen i riksantikvarieämbetet K. A. Gustawsson samt landsantikvarien i Västerbottens län G. A. E. Westin. Åt Lindbergson uppdrogs att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete. De sakkunniga antog benämningen *landsantikvarieutredningen*.

I skrivelse den 6 oktober 1953 föreslog utredningen provisorisk höjning av statsbidraget till avlönande av landsantikvarier för budgetåret 1954/55. Detta förslag föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd (se 1954 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, punkt 61).

Sina slutliga förslag i ämnet har utredningen nu framlagt i ett den 27 september 1954 till ecklesiastikdepartementet inkommet betänkande med titeln *Landsantikvarieorganisationen* (SOU 1954: 26).

Över betänkandet har yttranden avgivits av riksantikvarieämbetet, chefen för nationalmuseum, statskontoret, statens pensionsanstalt, byggnadsstyrelsen, samtliga länsstyrelser, statens konstråd, 1948 års konstutredning, byggnadsminnesutredningen, landsantikvariernas huvudmannorganisationer, nordiska museets nämnd, Stockholms stads museinämnd, svenska naturskyddsföreningen, samfundet för hembygdsvård, svenska landstingsförbundet och svenska museimannaföreningen. Vid länsstyrelsernas yttranden har i flera fall fogats yttranden från statliga och kommunala organ samt privata organisationer.

Styrelsen för Varbergs museum har i särskild framställning anhållit, att statsbidrag till intendenten vid Varbergs museum framdeles måtte utgå med två tredjedelar av lönen i 31 lönegraden på 3-ort samt att härför erforderligt anslag måtte uppföras under grupprubriken »Arkiv, bibliotek och museer».

II. Landsantikvarieorganisationens uppkomst och nuvarande omfattning

Av landsantikvarieutredningens betänkande inhämtas härom bland annat följande.

Landsantikvarieorganisationens ursprung kan härledas ur den frivilliga samlar- och forskarverksamheten på kulturminnesvårdens område under 1800-talets senare del. För att samordna de många frivilliga krafternas arbete började man då bilda fornminnesföreningar eller, under ett något senare skede, hembygdsföreningar, vilkas verksamhetsområde skulle omfatta ett landskap eller län. Den första av dessa föreningar bildades i Närke år 1856, och denna fick snart många efterföljare. Redan efter några år var de på området ledande personerna inom olika län eller landskap inställda på att skapa kulturhistoriska museer samt att låta läns- eller landskapsföreningen bilda stommen i en hela området omfattande organisation för insamling, undersökning och forskning på kulturminnesvårdens område.

Den drivande kraften i en förening var i regel föreståndare för museet eller hembygdsgården. Dessa museiföreståndare var intresserade lekmän utan vetenskaplig utbildning men började så småningom att anlitas av riksantikvarien för undersökningar av eller utredningar angående förhistoriska och medeltida minnesmärken. Redan 1828 — samma år hade en kunglig förordning om fornminnena utfärdats — hade riksantikvarien börjat utse ombud, som skulle företräda honom i ett landskap eller i ett län. Dessa ombud skulle kunna anses som föregångare till de nuvarande landsantikvarierna. Efter någon tid upphörde emellertid denna ombudsinstitution.

Då så småningom allt större ekonomiska och personella resurser krävdes för skötseln av museerna, vilket föreningarna icke av egen kraft kunde åstadkomma, blev problemet att konsolidera landsortens museiväsen samt precisera dess förhållande till den statliga kulturminnesvården brännande.

Dessa frågor föranledde tillsättandet av en statlig utredning, 1913 års fornminneskommitté, vilken i sitt år 1921 avgivna betänkande föreslog inrättande av en kulturhistorisk centralmyndighet, som hos sig skulle samla alla de olika grenarna av den statliga kulturminnesvården och som alltså skulle leda verksamheten ute i landet i den mån denna skulle komma att bli beroende av statliga direktiv och statligt stöd. Till centralmyndighetens hjälp skulle inrättas ett antal inom de olika landsdelarna förankrade fasta tjänster, vilkas innehavare skulle biträda centralmyndigheten med den direkta fornminnesvården inom respektive områden. Innehavarna av dessa fristående men under centralmyndigheten sorterande tjänster borde enligt kommitténs mening benämnas landsantikvarier. Dessa skulle *icke* vara knutna till landsortens museer med undantag för Gotland.

1913 års fornminneskommittés förslag var så vittsyftande och kostnadskrävande, att det icke ansågs kunna förverkligas. Betänkandet föranledde därför icke någon proposition till riksdagen. I stället slog statsmakterna in på en annan linje och beviljade under 1920-talet anslag av lotterimedel för att stärka provinsmuseernas ekonomi. Landsting och städer började också att i större utsträckning under detta årtionde lämna anslag till dessa museer.

Under samma årtionde började fackutbildade tjänstemän anställas för skötseln av museerna i vissa landskap. Det må nämnas, att intendenten vid länsmuseet i Östersund redan år 1912 hade erhållit tjänstetiteln länsantikvarie.

Lotterimedelsanslagen lämnades till en början utan föreskrifter rörande användningen.

Efter förslag av vitterhetsakademien fastställde Kungl. Maj:t år 1927 vissa principer för lotterimedelstildelningen. Enligt dessa principer borde anslagen begränsas till ett rimligt antal institutioner. Dessa borde utväljas med hänsyn till vikten av att konsolidera den museala och kulturminnesvårdande verksamheten inom lämpligt avvägda områden, såsom ett landskap eller ett län. I regel borde lotterimedel beviljas endast till *ett* museum inom ett sådant område. De mindre museerna och föreningarna ansågs böra sluta sig samman inom en förenings eller ett förbunds ram. Medlens användning borde begränsas till sådana ändamål, som ur allmän synpunkt kunde betecknas som särskilt viktiga, d. v. s. i främsta rummet anskaffande av ändamålsenliga och betryggande museilokaler samt anställande av fackutbildade museitjänstemän. Anslagen till avlöningsändamål borde fonderas, så att endast den årliga avkastningen kunde förbrukas.

För tilldelningen av lotterimedel uppställdes vidare vissa av akademien föreslagna villkor, främst innebärande att vederbörande institutioners verksamhet skulle ställas under riksantikvarieämbetets kontroll och att deras tjänstemän skulle delta i den praktiska kulturminnesvården.

År 1930 tillkallades sakkunniga för förnyad utredning av kulturminnesvårdens problem, vilka sakkunniga år 1937 avlämnade sitt betänkande.

I de grundläggande organisationsfrågorna byggde de sakkunnigas förslag vidare på den stomme till en »riksorganisation», som redan med stöd av Kungl. Maj:t i praktiken hade börjat utformas. De sakkunniga ansåg, att det ur alla synpunkter vore riktigast och lämpligast, att provinsmuseerna eller provinsförbunden själva övertog uppgiften att vara centralmyndighetens lokalorgan. Genom att själva i större utsträckning utföra vetenskapliga undersökningar och kulturminnesvårdande uppgifter inom sina egna områden kunde museerna bli levande medelpunkter för kulturforskning och praktisk minnesvård.

Utvecklingen hade nu framskridit så långt, att de sakkunniga ansåg, att läns- eller landskapsmuseet borde bli den naturliga enheten inom den

eftersträfvade riksorganisationen. Den områdesindelning, som med utgångspunkt från nämnda museer så småningom tagit fast form, borde enligt de sakkunnigas mening bibehållas men möjligheten hållas öppen att vidtaga ändringar i framtiden.

De sakkunniga fann bildandet av tillräckliga lönefonder inom vart och ett av dessa distrikt vara den ur ekonomisk synpunkt angelägnaste uppgiften. I första hand måste inom varje område säkerställas tillsättandet av en fackutbildad, fast anställd tjänsteman, landsantikvarie, som helt skulle ägna sig åt områdets museala, kulturminnes- och hembygdsvårdande uppgifter.

De sakkunniga framhöll också vikten av att landsantikvariernas pensionsfrågor reglerades genom anslutning till statens pensionsanstalt.

Ej heller detta betänkande föranledde någon proposition till riksdagen.

Först år 1945, sedan vitterhetsakademien i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 augusti 1944 hemställt om ett anslag på 60 000 kronor som bidrag till avlönande av landsantikvarierna, framlades för riksdagen proposition i ämnet.

Akademien erinrade i sin framställning nämnda år om att sedan ett antal år tillbaka avbrott skett i tilldelningen av lotterimedel till de fonder, från vilka landsantikvariernas löner i främsta rummet utgick. Sammanlagda summan av fonderade medel var vid denna tidpunkt 3 325 000 eller i medeltal 150 000 kronor per distrikt. Även om lönefondernas avkastning utfyllts med anslag från andra håll, hade landsantikvariernas löner på några få undantag när icke kunnat utgå med rimliga belopp, varför dessa tjänstemän sett sig nödsakade att skaffa sig biinkomster vid sidan av tjänsten. Om landsantikvarierna skulle fylla de krav, som måste ställas på dem, och om de skulle kunna intaga en häremot svarande ställning i samhället, måste de ha en sådan lön, att de av den kunde vinna en skälig bärgning utan biförtjänster.

Akademiens förslag byggde på att en landsantikvaries lön skulle vara minst 12 000 kronor per år, motsvarande ungefär lönen för en antikvarie vid statens historiska museum. En tredjedel av landsantikvariens lön ansågs böra bestridas genom lokala anslag och två tredjedelar av statsmedel. Vad som för täckande av sistnämnda två tredjedelar översteg ränteavkastningen av befintlig lönefond skulle enligt förslaget utgå som årligt statsbidrag.

Som villkor för erhållande av statsbidrag skulle gälla, att ett årligt lönebidrag, icke understigande 4 000 kronor, anskaffades av vederbörande provinsförbund från landsting, stad, kommun, bank eller på annat sätt och att landsantikvarierna icke utan särskilt tillstånd av riksantikvarieämbetet fick inneha annan befattning, samt att deras insatser i den allmänna kulturminnesvården gavs största möjliga omfattning.

I skrivelsen berörde akademien även frågan om en jämkning av Dals-

lands och Västergötlands landsantikvariedistrikt, varvid akademien fann skäl tala för en sådan fördelning, att Skaraborgs län och Älvsborgs län i stället bildade var sitt distrikt. Som ett önskemål för framtiden angavs en uppdelning av Älvsborgs län, så att Sjuhäradsbygden med Borås skulle avskiljas från länets nordligare delar.

I proposition till 1945 års riksdag (nr 223) begärde Kungl. Maj:t ett förslagsanslag å 60 000 kronor för budgetåret 1945/46 till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöning åt landsantikvarier.

Departementschefen godtog i huvudsak akademiens förslag till lösning av landsantikvariernas lönefråga men ansåg det icke lämpligt att vid bestämmandet av statsbidragets storlek utgå från en minimiavlöning av 12 000 kronor för samtliga befattningshavare med hänsyn till skillnader i fråga om tjänstgöringsförhållanden m. m. Han förordade i stället, att statsbidraget i varje särskilt fall bestämdes så, att detsamma jämte avkastningen av vederbörande lönefond uppgick till två tredjedelar av landsantikvariens sammanlagda avlöning, dock att i intet fall statsbidraget fick överstiga 8 000 kronor. Som villkor för statsbidrag borde gälla, att löneförmanerna prövades skäliga av riksantikvarieämbetet med hänsyn till tjänstgöringsförhållandena, befattningshavarens kvalifikationer samt övriga på frågan inverkan omständigheter. Departementschefen förutsatte vidare, att riksantikvarieämbetet liksom dittills skulle komma att bedöma kompetensen hos sökande till landsantikvariebefattning.

Departementschefen anslöt sig till akademiens förslag om ny distriktsindelning för Dalsland och Västergötland samt förutsatte, att en landsantikvariebefattning med heltidstjänstgöring skulle komma att inrättas för Bohuslän. Han ansåg vidare, att landsantikvarierna — samtidigt som de fyllde en viktig statsfunktion — hade betydande lokala intressen att bevaka, varför det syntes honom vara en fördel att deras avlöning icke helt bekostades av statsmedel.

Statsutskottet tillstyrkte propositionen och dess utlåtande bifölls av riksdagen. Beträffande tanken på ett landsantikvariedistrikt i Sjuhäradsbygden framhöll utskottet, att goda skäl talade för tankens förverkligande, men att det icke i frågans dåvarande läge ville tillstyrka inrättande av ett nytt distrikt där.

I anledning av motioner i frågan beslöt 1946 års riksdag att bevilja statsbidrag till avlöning av en landsantikvarie i Sjuhäradsbygden med stationering i Borås på samma allmänna villkor som för övriga landsantikvariedistrikt. Riksdagen uttalade emellertid den förväntningen att Borås stad skulle ställa vissa anslagsmedel till förfogande för verksamheten vid Borås museum.

Sedan 1945 års riksdag fattat beslut angående statsbidrag till landsantikvariernas avlöning, fastställde Kungl. Maj:t den 7 september 1945 villkor och bestämmelser angående tilldelningen av statsbidrag. Dessa

bestämmelser gäller alltjämt med det undantaget att maximisumman av lönefondsavkastningen och statsbidraget i olika omgångar höjts från ursprungligen 8 000 kronor till för närvarande 11 968 kronor. Højningen har föranletts av löneförbättringar åt landsantikvarierna för att kompensera penningvärdesförsämringen. Enligt gällande villkor för statsbidrag skall storleken av avlöningen för varje landsantikvarie av riksantikvarieämbetet prövas skälig med hänsyn till tjänstgöringsförhållandena, befattningshavarens kvalifikationer och övriga på frågan inverkan omständigheter. Ledigbliven eller nyinrättad befattning skall tillsättas efter ansökningsförfarande. Detsamma gäller ifråga om vikariat under längre tid än den för den ordinarie tjänst innehavaren stadgade semesterledigheten. Befattningshavarens kompetens skall vara godkänd av riksantikvarieämbetet, varvid skall iakttas att befattningshavaren skall ha avlagt filosofie licentiatexamen eller styrkt sig besitta motsvarande vetenskapliga kvalifikationer. Instruktion för befattningshavaren skall vara godkänd av riksantikvarieämbetet. Verksamheten inom den organisation, hos vilken landsantikvarien är anställd, skall vara underkastad inspektion av riksantikvarieämbetet, som äger rätt att delta i sammanträden med organisationens styrelse. Museiföremål, som införlivats med organisationens samlingar, får icke avhändas organisationen utan medgivande av riksantikvarieämbetet. Såväl museiföremål som arkivalier skall förvaras i lokaler, som godkänts av ämbetet. Organisationens stadgar skall vara godkända av detta.

Befattningshavaren, som icke utan riksantikvarieämbetets tillstånd får inneha annan avlönad befattning, skall vara skyldig att inom sitt verksamhetsområde utföra av riksantikvarieämbetet påkallade utredningar rörande forn- och kulturminnesmärken eller undersökningar därav mot ersättning för rese- och traktamentskostnader samt att i frågor rörande vederbörande organisations verksamhetsområde samarbeta med andra ifrågakommande offentliga institutioner.

Ansökningar om statsbidrag prövas och avgöres av riksantikvarieämbetet, som äger att meddela erforderliga bestämmelser om tid och sätt för utbekommande av statsbidraget. Vid bestämmande av bidragets storlek skall, som redan i inledningen framhållits, iakttas, att summan av lönefondsavkastningen och statsbidraget uppgår till två tredjedelar av befattningshavarens avlöning men att denna summa icke må överstiga 11 968 kronor per år. Ifrågavarande statsbidrag utgår sedan budgetåret 1945/46 ur förslagsanslaget till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöning åt landsantikvarier. För innevarande budgetår utgör anslagsbeloppet 176 000 kronor.

Indelningen i landsantikvariedistrikt följde till en början inte strikt vare sig landskaps- eller länsgränser. Så småningom, allt efter som flera landsantikvarietjänster inrättades, befanns det vara mest ändamålsenligt att varje distrikt omfattade ett län. Dels var museerna i regel belägna i

residensstäder och dels måste landsantikvarien för sitt arbete stå i en viss kontakt med länsstyrelsen. Härtill kom att ordförandeskapet i huvudmannorganisationen ofta utövades av landshövdingen.

Utvecklingen har således lett till att landsantikvariedistriktet i stort sett anpassats efter länsgränserna. För närvarande finns sammanlagt 23 landsantikvarier anställda. Med undantag för Stockholms, Malmöhus och Kristianstads samt Älvsborgs län sammanfaller landsantikvariedistriktet i huvudsak med länen. Stockholms stad och län saknar landsantikvarie, Malmöhus och Kristianstads län bildar ett gemensamt distrikt och Älvsborgs län är uppdelat i två distrikt. I Stockholms stad skötes de göromål en landsantikvarie har att utföra av Stockholms stadsmuseum. I de delar av Stockholms län, som ligger närmast runt omkring Stockholm, handhaves landsantikvariegöromål av riksantikvarieämbetet eller, efter överenskommelse med detta av stadsmuseet. I norra delen av Stockholms län skötes nämnda göromål av landsantikvarien i Uppsala och i södra delen av länet av landsantikvarien i Nyköping. Ansvaret för den statliga sektorn av kulturminnesvården i Stockholms län bäres närmast av riksantikvarieämbetet, vars tjänstemän i större utsträckning än inom flertalet andra län måste svara för det kulturminnesvårdande arbetet i detta län. Det må vidare påpekas, att Göteborgs och Bohus läns landsantikvariedistrikt icke innefattar Göteborgs stad, inom vilken landsantikvariegöromålen utföres av Göteborgs museum. De flesta landsantikvarierna är bosatta i respektive residensstäder. Undantag utgör landsantikvarierna i Skåne och Skaraborgs län, vilka är bosatta i respektive Lund och Skara, varjämte en landsantikvarie är placerad i Borås.

20 landsantikvarier är tillika chefer för centrala läns museer.

III. Landsantikvarieutredningens förslag

A. Huvudmannaskapet för landsantikvarierna

Utredningen

Efter att ha övervägt olika alternativ har landsantikvarieutredningen kommit till den uppfattningen, att huvudlinjen för huvudmannafrågans lösning bör vara, att läns- eller landskapsorganisationer på kulturminnesvårdens eller hembygdsvårdens område framdeles liksom nu bör vara huvudmän för landsantikvarierna. Bibehållandet av sådana organisationer som huvudmän överensstämmer enligt utredningens uppfattning bäst med såväl ordalagen som andemeningen i de för utredningens arbete meddelade direktiven. Utredningen understryker vidare, att det är genom de nuvarande huvudmännens insatser som organisationen på här ifrågavarande område vuxit upp. En tvångsmässig överflyttning av huvudmannaskapet till andra organisationer eller myndigheter skulle med visst fog av dem

kunna uppfattas som opåkallad och som ett underkännande av deras insatser. En förutsättning för att de nuvarande huvudmannaorganisationerna skall kunna behålla denna uppgift vore dock, att deras ställning och funktionsduglighet förstärkes.

Utredningen hävdar, att de lokala krafterna inom respektive landsantikvariedistrikt bör lämnas största möjliga frihet att utforma den lokala organisationen. Då i ett län ett kulturminnesråd alltjämt fungerar som huvudman, vill utredningen i enlighet med denna princip icke föreslå någon ändring av detta förhållande, ehuru utredningen är tveksam, huruvida ett sådant råd utgör en lämplig form för utövande av huvudmannaskap. Erfarenheterna av kulturminnesrådets verksamhet visar, anser utredningen, att det administrativa arbetet blir onödigt invecklat och tidsödande samt inkräktar i förhållandevis stor omfattning på landsantikvariens kulturminnesvårdande uppgifter. Även för de berörda myndigheterna och organisationerna uppstode merarbete av administrativ natur, som med en smidigare organisation skulle kunna undvikas.

Då de årliga anslagen från landsting och städer med läns museer äger en avgörande betydelse för huvudmannaorganisationernas ekonomi, skulle det icke kunna uppfattas som ett underkännande av deras hittillsvarande arbete och insatser, om huvudmannaskapet för landsantikvarierna i ett distrikt frivilligt överflyttades antingen till landstinget eller till den stad, där läns museet är beläget, framhåller utredningen.

I överensstämmelse med denna tankegång föreslår utredningen att möjlighet öppnas för landsting att övertaga huvudmannaskapet, om landstinget är villigt härtill och om överenskommelse kan träffas mellan detta och den nuvarande huvudmannen om överflyttning. Med hänsyn till principen om största möjliga frihet för de lokala krafterna att utforma den lokala organisationen kan utredningen däremot icke förorda att huvudmannaskapet obligatoriskt överflyttas till landstingen. Snarare förutsätter utredningen, att en sådan lösning av frågan om huvudmannaskapet i framtiden endast kommer att begagnas i undantagsfall, då särskilda förhållanden gör detta lämpligt.

Enligt utredningens mening föreligger vissa skäl för en överflyttning av huvudmannaskapet för landsantikvarierna till landstingen i de län, där något läns museum icke finnes och där landsantikvarierna således icke har någon museal verksamhet att bära ansvar för. Däremot anser utredningen fördelarna med en dylik lösning icke lika framträdande i de fall, där landsantikvarierna är chef för läns museum. I sin egenskap av museichef blir landsantikvarierna underställd huvudmannen för museet. Landsantikvarierna skulle således i de distrikt, där läns museum finnes, komma att sortera under två huvudmän, därest landstinget övertog huvudmannaskapet. Detta dubbla huvudmannaskap kunde komma att ge upphov till administrativa svårigheter och måhända även till en viss dragkamp mellan huvudmännen om

landsantikvariens arbetsinsatser, varför utredningen är tveksam om lämpligheten av en sådan lösning.

Ehuru utredningen föreslår att möjlighet skall öppnas för landsting att övertaga huvudmannaskapet för landsantikvariern, är den icke beredd att förorda, att samma möjlighet öppnas för stad med länsmuseum eller annan stad, som eventuellt anslår mera betydande årliga bidrag till den lokala organisationen. Det främsta skälet härtill är att landsantikvariens arbetsområde sammanfaller eller i varje fall för framtiden i regel enligt utredningens uppfattning bör sammanfalla med länet. Då landsantikvariern således skulle ha att utföra arbetsuppgifter inom hela länet, anser utredningen icke lämpligt att hans huvudman blir residensstaden eller eventuellt annan stad inom länet. För de nämnda städernas vidkommande vore det enligt utredningens mening en bättre utväg, om den organisation, som äger läns museet, ville överlåta detta jämte eventuella andra förmögenhetstillgångar till en stiftelse, som jämväl övertog huvudmannaskapet för landsantikvariern.

Remissyttranden

Flertalet remissinstanser antingen tillstyrker eller lämnar utan erinran utredningens förslag att läns- eller landskapsorganisationer på kulturminnesvårdens eller hembygdsvårdens områden framdeles liksom hittills bör vara huvudmän för landsantikvarierna. I likhet med utredningen finner dessa remissinstanser en sådan lösning av huvudmanfrågan bäst överensstämma med de för utredningsarbetet givna direktiven. I deras yttranden diskuteras fördenskull icke den principiella frågan om överflyttning av huvudmannaskapet bör ske, t. ex. till staten.

Riksantikvarieämbetet beklagar emellertid med hänsyn till de betydelsefulla samhälleliga arbetsuppgifter, som tillagts landsantikvarierna, att direktiven nödsakat utredningen att för framtiden förorda ett statsbidragssystem, byggt på samma princip som det nu tillämpade. Ett inordnande av den fåtaliga gruppen landsantikvarier i det statliga lönesystemet hade enligt ämbetets mening inneburit så väsentliga värden, att kostnadsökningen i jämförelse med det nu förordade statsbidragssystemet hade måst framstå som mycket rimlig. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser, att den provinsiella kulturminnesvårdens intressen bäst skulle tillgodoses, om landsantikvarieinstitutionen blev förststatligad, men i nuvarande läge ansluter sig länsstyrelsen till utredningens förslag. *Hallands museiförening* och *Jönköpings läns hembygdsförbund* beklagar, att utredningen icke haft möjlighet att överväga frågan om ett förststatligande av landsantikvarieorganisationen. *Landsantikvariern i Skaraborgs län* uttalar sig i princip för ett förststatligande. *Förvaltningsutskottet inom Göteborgs och Bohus läns landsting* samt *länsavdelningen av landskommunernas förbund* inom samma län hävdar den bestämda uppfattningen att landsantikvarieorganisationen bör förststatligas. Förvaltningsutskottet anser detta vara nödvändigt för att landsantikvariern i sitt arbete skall känna sig fri och obunden av lokala intressen vid fullgörandet av sina arbetsuppgifter. Ett fåtal remissinstanser, bl. a. *Gästrik-Hälsinge hembygdsförbund*, uttalar sig i princip mot ett förststatligande.

Till utredningens förslag att möjlighet skall öppnas för landsting att frivilligt övertaga huvudmannaskapet för landsantikvarie ställer sig *Svenska landstingsförbundet* tveksamt. I och för sig har förbundet intet att erinra mot att huvudmannaskapet kvarblir hos kulturminnesvårds- eller hembygdsvårdsorganisationerna men anser att om en överflyttning av huvudmannaskapet bör ske, ligger det närmare till hands, att staten inträder som huvudman. Samma mening framföres av *förvaltningsutskottet inom Norrbottens läns landsting*. *Förvaltningsutskottet inom Jönköpings läns landsting* anser det icke lämpligt att landsting blir huvudmän för landsantikvarier och *förvaltningsutskottet inom Kronobergs läns landsting* anser, att kommunal myndighet icke bör åläggas att bli huvudman, eftersom en icke oväsentlig del av landsantikvariernas arbetsuppgifter är helt av statlig karaktär. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser, att det hade varit värdefullt, om utredning jämväl företagits rörande huruvida och i så fall i vilken omfattning och på vad sätt det vore möjligt att staten mera direkt hade ansvaret för landsantikvarieorganisationen.

Samfundet för hembygdsvård förklarar, att landsantikvarierna enligt dess mening bör vara helt fristående tjänstemän, helst knutna till länsstyrelserna i likhet med t. ex. länsarkitekt och vägdirektör. Landsantikvarieinstitutionen bör enligt samfundet tagas upp till ny och förutsättningslös utredning, syftande till en klar gränsdragning mellan den statliga kulturminnesvården och den frivilliga hembygdsrörelsen. *Dalarnes fornminnes- och hembygdsförbund* förordar en grundlig omarbetning av utredningens betänkande i likartat syfte.

Gästrik-Hälsinge hembygdsförbund anser, att om huvudmannaorganisationerna oundgängligen bör ha en fastare utformning, synes det enklaste vara att låta organisationerna få karaktären av stiftelser, eftersom redan nu dessas ekonomiska ställning är ställd under länsstyrelsens tillsyn. *Förståndaren för folklivsarkivet i Lund* menar däremot, att utredningen visat föga förståelse för innebörden av en i vissa fall snart hundraårig tradition, när den rekommenderar huvudmannaorganisationerna-museiföreningarna att avhända sig sina samlingar och andra tillgångar till nybildade stiftelser.

B. Åtgärder för att stärka huvudmannaorganisationerna

Utredningen

Utredningen anser, att huvudmannaorganisationerna liksom hittills bör åtnjuta frihet att i stort bestämma över sin organisatoriska uppbyggnad och verksamhet. Härav följer också, anser utredningen, att företrädare för de lokala kulturminnes- och hembygdsvårdsintressena bör äga frihet att vidtaga de organisatoriska förändringar, som de anser påkallade för att tillvarataga dessa intressen, såframt icke landsantikvarieorganisationens funktionsduglighet därigenom äventyras. Eventuella nybildningar av organisationer, lämpade som huvudmän för landsantikvarierna, borde alltså ankomma på de lokala krafterna att själva bestämma om.

För att de nuvarande huvudmannaorganisationerna på ett tillfredsställande sätt skall kunna fullgöra sina förpliktelser som huvudmän erfordras emellertid enligt utredningens mening vissa förbättringar av deras orga-

nisatoriska förhållanden, liksom en stabilisering av deras ekonomi. De erforderliga åtgärderna hör enligt utredningens uppfattning nära samman med varandra, varför lösningen av detta problemkomplex bör eftersträvas inom en gemensam ram.

Utredningen föreslår förbättrade statsbidrag (jämför s. 30) till organisationerna, men denna förbättring kan icke bli av en sådan storlek, att den utesluter behovet av fortlöpande, icke obetydliga anslag från landsting och städer eller eventuellt andra korporationer och organisationer.

Utredningen förutsätter alltså, att landsting och städer liksom hittills kommer att årligen lämna anslag av icke obetydlig storlek till huvudmannaorganisationerna. Härigenom aktualiseras enligt utredningens mening den frågan, om icke dessa anslagsbevilljande kommuner också bör beredas större inflytande på de ifrågavarande organisationernas verksamhet. Det förefaller utredningen naturligt, att de blir direkt representerade i organisationernas styrelse och likaså i det förvaltningsutskott inom denna, som utredningen finner bära obligatoriskt upprättas inom varje huvudmannaorganisation. Som villkor för att en huvudmannaorganisation skall kunna erhålla statsbidrag föreslår utredningen således, att landsting och stad, som fortlöpande lämnar större ekonomiska bidrag till organisationens verksamhet skall äga rätt att vardera utse en ledamot av dennas styrelse. Detta innebär principiellt ingenting nytt; redan nu utser landsting och städer representanter i styrelsen för ungefär halva antalet huvudmannaorganisationer. Det nya i utredningens förslag ligger däri, att sådant representantskap i styrelserna skulle bli obligatoriskt. Rätten för stad att utse ledamot av styrelsen avses icke begränsad till sådana städer, i vilka centrala läns- eller landskapsmuseer är belägna, för vilka landsantikvarien är chef; även andra städer skulle kunna bli delaktiga av denna rätt under förutsättning att de kontinuerligt lämnar större anslag till huvudmannaorganisationen.

Dessutom föreslår utredningen, att länsstyrelsen skall äga förordna en ledamot av styrelsen och att landsantikvarien skall vara ledamot av densamma. Eftersom landsantikvarien har att utföra en rad statliga arbetsuppgifter och på vissa områden fungerar som expert åt länsstyrelsen anser utredningen det befogat, att han erhåller möjlighet att utöva inflytande på huvudmannaorganisationens verksamhet genom ledamotskap av dess styrelse. Inte heller detta förslag kan sägas innebära någon principiell ändring av redan existerande förhållanden. I flera organisationer är landshövdingen självskriven ordförande och inom flertalet andra organisationer vald ordförande. Utredningen anser det vara en given fördel, att landshövdingen utövar ordförandeskap i huvudmannaorganisationen, men därest en landshövding på grund av sin arbetsbörda icke skulle kunna åtaga sig dylikt ordförandeskap, beredes länsstyrelsen genom utredningens förslag ändock representation i organisationens ledning. Inte heller försla-

get om landsantikvariens obligatoriska medlemskap av styrelsen innebär någon nyhet, det utgör endast en konfirmation av ett existerande förhållande; landsantikvariens är redan nu i flertalet fall styrelseledamot.

Ur de synpunkter utredningen haft att anlägga på huvudmannorganisationernas arbete framstår handhavandet av dessas ekonomi och förvaltning som det väsentligaste. Ansvar för detta måste givetvis i första hand bäras av styrelsen. Denna består emellertid i regel av ett ganska stort antal personer, vilka enligt utredningens åsikt knappast bör betungas med handläggningen av ärenden av mera rutinmässig karaktär. Under sådana förhållanden anser utredningen det vara i hög grad angeläget, att ett mindre organ tillsättes inom styrelsen, vilket närmast under denna bör ha att svara för organisationens ekonomi och förvaltning, att uppgöra förslag till inkomst- och utgiftsstat samt till förvaltningsberättelse. Det bör också förlöpande hålla sig underrättat om utvecklingen av organisationens verksamhet. Detta mindre organ föreslås erhålla namnet *f ö r v a l t n i n g s u t s k o t t*. Inom åtskilliga organisationer finnes redan nu dylika mindre organ, som vanligen kallas arbetsutskott, men vilkas uppgifter ibland har en vidare ram än ekonomiens och förvaltningens. Utredningen har sett sig föranlåten att lägga särskilt stor vikt vid just de nämnda verksamhetsområdena, varför en författningsmässig reglering av handhavandet av arbetsuppgifterna inom dessa områden enligt dess mening är ofrånkomlig. Utredningens förslag till reglering innefattar dock endast allmänna riktlinjer.

Förvaltningsutskottet föreslås få följande *s a m m a n s ä t t n i n g*: två inom styrelsen särskilt därtill utsedda ledamöter, den av länsstyrelsen förordnade styrelseledamoten samt de av landsting eller städer utsedda styrelseledamöterna. För ledamöterna må personliga suppleanter utses. Ordförande och vice ordförande i förvaltningsutskottet väljes av styrelsen. Ärendena bör avgöras genom omröstning, och vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Utredningen anser det vara av stort värde, att företrädarna för landstingen och städerna, som lämna betydande tillskott till organisationernas inkomster, också blir representerade i förvaltningsutskottet, eftersom detta får förutsättas komma att utöva ett faktiskt avgörande inflytande på handhavandet av organisationens ekonomi och förvaltning. Det borde också vara till fördel att statsmaktens företrädare i organisationen, den av länsstyrelsen förordnade ledamoten av styrelsen, beredes möjlighet att i förvaltningsutskottet framföra sina synpunkter. Också den av årsmötet utsedda delen av styrelsen borde emellertid bli väl representerad.

Utredningen förordar vidare, att i organisationernas *s t a d g a r* ingår bestämmelser i fråga om sättet för vinnande av medlemskap, om de rättigheter och skyldigheter, som är förenade med medlemskap, om kallelse till

och utövande av rösträtt vid huvudmannaorganisationens årsmöte och övriga sammanträden, om sammansättningen av och valet av styrelse och förvaltningsutskott, om dessa organs befogenheter och skyldigheter, om revision och beviljande av ansvarsfrihet inom organisationen. Enligt utredningen bör räkenskaperna granskas av två revisorer, av vilka länsstyrelsen utser den ene. Enligt nu gällande bestämmelser skall stadgarna för huvudmannaorganisationen fastställas av riksantikvarieämbetet. Någon ändring på denna punkt synes icke utredningen påkallad.

Utredningen anser, att riksantikvarieämbetets inspektionsrätt över huvudmannaorganisationernas verksamhet bör bibehållas. Likaså bör bestämmelserna om att museiföremål och arkivalier skall förvaras i av riksantikvarieämbetet godkända lokaler och att sådana föremål icke må utan medgivande av ämbetet avhändas organisationen kvarstå oförändrade.

Utredningens förslag till stadganden rörande huvudmannaorganisationen har, jämte förslag till stadganden rörande landsantikvariernas arbetsuppgifter, tillsättning av landsantikvarietjänster, landsantikvariernas avlöning och statsbidrag, sammanförts i en kungörelse rörande landsantikvarieorganisationen, vilken kungörelse är avsedd att ersätta hittills meddelade bestämmelser angående villkor för statsbidrag till landsantikvariernas avlöning samt även i viss mån den nu tillämpade normalinstruktionen för landsantikvarier.

Remissyttranden

Åtskilliga erinringar har gjorts från länsstyrelser och organisationer mot utredningens förslag till stärkande av huvudmannaorganisationerna.

Länsstyrelsen i Blekinge län anser, att i stället för en stor styrelse med arbets(förvaltnings-)utskott bör tillsättas ett större råd med allsidig representation och en mindre men arbetsduglig styrelse. Om alternativet med stor styrelse jämte arbets(förvaltnings-)utskott godtages, måste de av länsstyrelsen, landstinget och stad utsedda ledamöterna erhålla majoritet såväl i styrelsen som i utskottet. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* avstyrker införande av kategorisk föreskrift att av länsstyrelse, landsting och stad utsedda styrelseledamöter jämväl skall ingå i förvaltningsutskottet. *Länsstyrelsen i Hallands län* anser tveksamhet om bindande föreskrifter bör givas angående förvaltningsutskott och dess sammansättning. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anser, att huvudmannaorganisationen själv bör få avgöra om förvaltningsutskott bör tillsättas. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* avstyrker meddelande av tvingande bestämmelser för landstings och städers representation i styrelse och förvaltningsutskott. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anser, att landsting och stad själva bör få avgöra, om de vill vara representerade i huvudorganisationen. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser, att frågan om styrelse och förvaltningsutskott för Skånes hembygdsförbund bör lösas på det lokala planet, ej av Kungl. Maj:t. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser, att tvingande föreskrifter om huvudmannens styrelse och förvaltningsutskott icke har någon uppgift att fylla. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser, att ett genomförande av ut-

redningens förslag kommer att binda huvudmännens händer. *Länsstyrelsen i Uppsala län* liksom *Uppsala fornminnesförening* anser, att styrelsen eller föreningen själv bör utse hela förvaltningsutskottet, vars ledamöter utöver förvaltningsmässiga meriter även bör ha djupa kulturminnesvårdande intressen. *Länsstyrelsen i Värmlands län* liksom *Värmlands fornminnes- och museiförening* anser, att inga bestämmelser om förvaltningsutskott bör givas. *Länsstyrelserna i Västmanlands län* och *Östergötlands län* avstyrker obligatorisk representation av länsstyrelse, landsting och kommun i styrelsen. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* och *Södermanlands hembygdsförbund* anser, att styrelsen bör få inom sig fritt välja ledamöter i förvaltningsutskottet, i varje fall minst tre.

Östergötlands fornminnes- och museiförening avstyrker obligatorisk representation av länsstyrelse, landsting och stad i styrelse och förvaltningsutskott. *Jönköpings läns hembygdsförbund* avstyrker obligatorisk representation för länsstyrelsen i huvudmannens styrelse liksom självskrivna ledamöter i förvaltningsutskottet. En av revisorerna borde vara auktoriserad. *Föreningen för Smålands fornminnen och kulturhistoria* anser, att ledamotskapet för landsting och stad i styrelse och förvaltningsutskott ej bör vara obligatoriskt. *Blekinge musei- och hembygdsförbund* avstyrker obligatorisk representation för länsstyrelse i styrelse och förvaltningsutskott. *Kalmar läns fornminnesförening* påtalar den föreslagna likriktningen av länsorganisationernas styrelseformer. *Skånes hembygdsförbund* anser, att frågan om styrelse, förvaltningsutskott och revision bör lösas lokalt, ej av Kungl. Maj:t. *Västergötlands fornminnesförening* föreslår, att huvudmannen själv utser huvudparten av styrelsen, som i sin tur ensam utser förvaltningsutskott. *Örebro läns hembygdsförbund* föreslår, att förvaltningsutskottet sammansättes av minst sju ledamöter, nämligen landsantikvarien, länsstyrelsens, landstingets och stadens representanter samt ledamöter, valda av organisationen. *Västmanlands fornminnesförening* anser, att förvaltningsutskottet bör bestå av tre av styrelsen valda ledamöter, en landstingsrepresentant och en stadsrepresentant. *Dalarnes fornminnes- och hembygdsförbund* hävdar, att även landskommun, som lämnar bidrag, bör bli representerad i styrelsen. Organisationen borde själv få bestämma förvaltningsutskottets sammansättning. *Kulturhistoriska föreningen Murberget* önskar full frihet för huvudmannen beträffande förvaltningsutskottets sammansättning. Länsstyrelse borde icke få rätt att utse någon revisor, men landsting och städer borde ha sådan rätt. *Föreningen Heimbygda* anser, att styrelsen bör få avgöra om förvaltningsutskott skall tillsättas. *Norrbottens läns hembygdsförening* finner det olämpligt att binda förvaltningsutskottets sammansättning genom författningsbestämmelser.

C. Indelningen i landsantikvariedistrikt

Utredningen

Utredningen konstaterar, att utvecklingen lett till, att landsantikvariedistriktet i regel kommit att sammanfalla med länen. För närvarande utgör emellertid Malmöhus och Kristianstads län ett distrikt, Älvsborgs län är uppdelat i två distrikt, och Stockholms län saknar landsantikvarie.

Med hänsyn till den utveckling, som ägt rum, förordar utredningen, att landsantikvariedistriktet i princip skall sammanfalla med länen. Skä-

len för att distriktsindelningen bör anpassa sig efter denna princip måste enligt utredningens uppfattning med all säkerhet antagas framdeles komma att väga ännu tyngre än nu. Landsantikvariens rent statliga arbetsuppgifter komme att i framtiden ytterligare öka. Dessa tjänstemän måste i stigande omfattning samarbeta med statliga myndigheter, såsom länsstyrelse, lantmäterikontor, länsarkitekt och vägförvaltning m. fl. Särskilt torde det vara nödvändigt för dem att i egenskap av experter stå i nära kontakt med vederbörande länsstyrelser. Det vore då en given fördel, att landsantikvariens tjänstgöringsområde sammanföle med länet. På grund av landsantikvariernas ställning som länsstyrelseexperter och med hänsyn till det förhållandet att landshövdingarna i flertalet fall fungerar som ordförande i huvudmannorganisationerna finner utredningen det lämpligt, att landsantikvarien är stationerad i residensstaden. Kungl. Majt borde dock på särskilda skäl kunna förordna om annan stationeringsort.

I överensstämmelse med sin principiella inställning till distriktsindelningsfrågan förordar utredningen, att Skåne delas upp i två distrikt, ett för Malmöhus län och ett för Kristianstads län. Den nuvarande landsantikvarien borde framdeles inneha befattningen som landsantikvarie i Malmöhus län, medan en ny landsantikvariefattning inrättades för Kristianstads län. Utredningen tillstyrker Skånes hembygdsförbunds framställning till vitterhetsakademien om utverkande av statsbidrag till en landsantikvariefattning i Kristianstads län.

Med hänvisning till principen om att landsantikvariedistriktet bör sammanfalla med länen har utredningen icke ansett sig kunna tillmötesgå framställningar från kulturminnesrådet i Älvsborgs län om bibehållande av de båda nuvarande distriktet i nämnda län, från styrelsen för Hälsinglands museum m. fl. om inrättande av ett landsantikvariedistrikt för Hälsingland och från museikommittén i Sundsvall om inrättande av ett dylikt distrikt för Medelpad. I fråga om Älvsborgs län föreslår utredningen dock, att Sjuhäradsbygdens landsantikvariedistrikt måtte bestå, så länge den nuvarande landsantikvarien innehar sin befattning.

En logisk konsekvens av den förutnämnda principen vore att även Stockholms län, som nu saknar landsantikvarie, borde erhålla rätt att bilda ett eget landsantikvariedistrikt. Utredningen har emellertid icke ansett sig kunna taga något initiativ i detta hänseende; det borde ankomma på vederbörande lokala intressen att avgöra, om ett sådant distrikt borde bildas och i så fall skapa de härför erforderliga organisatoriska och ekonomiska förutsättningarna. Så länge detta icke skett förutsätter utredningen att riksantikvarieämbetet liksom hittills skall bära det direkta ansvaret för den kulturminnesvårdande verksamheten inom länet.

Frågan om landsantikvariedistriktets omfattning behöver enligt utredningens uppfattning icke nödvändigtvis sammankopplas med verksamhetsområdet för de organisationer, som är huvudmän för landsantikvarier.

Det förekommer på vissa håll, att en huvudmannaorganisations verksamhetsområde är större än vederbörande landsantikvariedistrikt och att en dylik organisation således utövar verksamhet inom flera län. Detta är exempelvis fallet med Upplands fornminnesförening. Skånes hembygdsförbund bedriver sin verksamhet i hela landskapet Skåne och torde efter inrättandet av den föreslagna landsantikvarietjänsten i Kristianstad komma att bli huvudman för två landsantikvarier. I enlighet med den av utredningen hävdade principen om största möjliga frihet för de lokala krafterna att utforma organisationerna och deras arbete anser sig utredningen icke kunna göra några uttalanden eller lämna några rekommendationer rörande utsträckningen av huvudmannaorganisationernas verksamhetsområden. Det bör helt ankomma på organisationerna själva att bestämma härom. Med »verksamhet» avser utredningen härvidlag organisationernas allmänna arbete vid sidan av uppgiften att utöva huvudmannaskap för landsantikvarierna.

Remissyttranden

Utredningens förslag har i allmänhet godtagits i remissyttrandena. Bland de invändningar och önskemål som framförts må följande nämnas.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller, att landsantikvarien i länet lämpligen bör vara bosatt i Uddevalla, då Göteborgs stad genom sin museiorganisation själv torde kunna tillgodose kulturminnsvården inom sitt område.

Länsstyrelsen i Kristianstads län, som räknar med att Skånes hembygdsförbund blir huvudman för båda landsantikvarierna i landskapet, framhåller att det i vissa fall kunde visa sig lämpligt att insätta en av befattningshavarna på en hela landskapet omfattande uppgift. Huvudmannen borde själv få bestämma om landsantikvariens stationering på annan ort än i residensstaden. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* och *Skånes hembygdsförbund* anser, att avgränsningen av de båda landsantikvariedistrikten i Skåne borde göras beroende av områdenas naturliga samhörighet till deras omland utan alltför strikt följande av länsgränserna.

Länsstyrelsen i Stockholms län understryker angelägenheten av att länet utan tidsutdräkt erhåller egen landsantikvarie och förklarar sig beredd att taga initiativ i frågan. Medel för ändamålet borde beräknas redan från och med budgetåret 1955/56. *Stockholms stads museinämnd* anser sig icke på föreliggande utredning kunna taga definitiv ställning till frågan om anställande av en landsantikvarie för Stockholms län. Nämnden hemställer, att frågan om statsbidrag för personalförstärkning inom Stockholms stadsmuseum för utförande av statliga arbeten inom Stor-Stockholm upptages till prövning i förevarande sammanhang. *Länsstyrelsen i Uppsala län* och *Upplands fornminnesförening* anser tveksamt om tiden är mogen för genomförande av en ny distriktsindelning för landskapet Uppland, då gränserna för Stor-Stockholm ännu ej blivit bestämda. Föreningen förutsätter i varje fall att dess verksamhetsområde liksom hittills får omfatta hela landskapet Uppland. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* och *Södermanlands hembygdsförbund* avstyrker ändring i distriktsindelningen för land-

skapet Södermanland i nuvarande ovissa läge beträffande Stockholms läns fortvaro som administrativ enhet.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län och kulturminnesrådet för Älvsborgs län avstyrker indragning av landsantikvarietjänsten för södra delen av länet. Med endast en landsantikvarie i länet erfordras det enligt rådets uppfattning ändock en biträdande landsantikvarie i Borås samt amanuenshjälp åt landsantikvarien.

Statskontoret finner icke påkallat, att ett särskilt distrikt inrättas för Stockholms län.

Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund anser, att utredningen alltför rigoröst hållit fast vid länet som arbetsområde för landsantikvarien. Härigenom komme den gamla landskapsindelningen att ytterligare utplånas.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län och Västergötlands fornminnesförening framhåller, att landsantikvarien i länet allttjämt bör vara stationerad i Skara, där centralmuseet är beläget.

Förvaltningsutskottet inom Västernorrlands läns landsting anser, att starka skäl kan anföras för en uppdelning av Västernorrlands län i två landsantikvariedistrikt, det ena omfattande Ångermanland och det andra omfattande Medelpad.

D. Landsantikvariernas arbetsuppgifter

Utredningen

I fråga om landsantikvariernas nuvarande arbetsuppgifter anför utredningen sammanfattningsvis följande.

Landsantikvarierna har att utföra både statliga och icke-statliga arbetsuppgifter. Vid handläggningen av vissa ärenden är det omöjligt att skilja dessa båda grupper från varandra, moment av både statlig och icke-statlig karaktär ingår i arbetsuppgiften.

Ifråga om de statliga arbetsuppgifterna medför ärenden, föranledda av lagen om fornminnen, kompletterad med bestämmelserna om fornminnens skyddande i lagen om delning av jord på landet och lagen om fastighetsbildning i stad, den största arbetsvolymen. I de nordligare länen är visserligen antalet kulturminnen mindre än i övriga delar av landet men på grund av de långa avstånden blir arbetet ändå tidskrävande. Härtill kommer att landsantikvarierna i norrlandslänen i större omfattning än sina kolleger i landet i övrigt engageras i allmänt kulturell verksamhet. Relativt arbetskrävande är också ärenden, föranledda av gällande lagar och förordningar rörande vården av kulturhistoriskt märkliga byggnader samt av kyrkliga inventarier. Inom vissa distrikt tar planarbeten enligt byggnadslagstiftningen åtskillig tid i anspråk, medan inom andra distrikt sådana arbeten icke påbörjats. Ärenden rörande naturskydd väntas framdeles bli mera omfattande än tidigare. Andra statliga arbetsuppgifter av mera betydande omfattning utgör de undersökningar och utredningar rörande forn- och kulturminnen, som påkallas av riksantikvarieämbetet. Landsantikvarierna har också att själva taga initiativ i fråga om dylika ärenden. Av mindre omfattning är landsantikvariernas arbetsuppgifter rörande konst och konstvård.

Av de icke-statliga arbetsuppgifterna tar landsantikvariens chefskap för centralmuseet i länet och hans arbete som organisationens sekreterare samt som redaktör för årsskriften den mesta tiden i anspråk. Andra arbeten av icke-statlig natur faller inom områdena folklivsforskning, turism och hemslöjd, folkbildning och handledning för forskare samt konsulterande verksamhet för lokala föreningar och korporationer. Egen vetenskaplig verksamhet borde också utgöra en av landsantikvariernas viktigaste arbetsuppgifter. På grund av de många andra tidskrävande uppgifterna torde flertalet landsantikvarier icke kunna ägna sig åt den vetenskapliga forskningen och skriftställarskapet i den utsträckning, som skulle vara önskvärd.

Övervägande skäl synes utredningen tala för att de statliga eller i huvudsak statliga arbetsuppgifterna författningsmässigt regleras, medan de icke-statliga arbetsuppgifterna klarlägges i instruktionerna. I författningstexten borde endast allmänna riktlinjer för landsantikvariernas handhavande av statliga arbetsuppgifter införas, då detaljregleringar redan funnes i skilda lagar och förordningar och i anslutning till dessa utfärdade tillämpningsföreskrifter.

I enlighet härmed föreslår utredningen, att i den förutnämnda k u n g ö r e l s e n angående landsantikvarieorganisationen intages bestämmelser av följande innehåll:

Landsantikvarien är inom länet riksantikvarieämbetets företrädare och har att inför ämbetet ansvara för kulturminnesvården inom sitt verksamhetsområde.

Särskilt åligger det landsantikvarien att inom verksamhetsområdet, i den mån det icke sker genom riksantikvarieämbetets egen försorg, utföra inventeringar och uppräta beskrivningar av fasta fornminnen och andra kulturhistoriska minnesmärken, besiktiga dem och tillse att de icke tager skada eller förstöres, och för den händelse detta skulle vara fallet, omedelbart göra anmälan därom till riksantikvarieämbetet. Han har att taga initiativ till verkställande av önskvärda och erforderliga konserverings- eller iståndsättningsarbeten å dylika minnesmärken och tillse, att dessa utföres i enlighet med av riksantikvarieämbetet meddelade föreskrifter. I övrigt skall han ställa sig till efterrättelse de föreskrifter för hans verksamhet riksantikvarieämbetet utfärdar och utföra de uppdrag detta ålägger honom.

Landsantikvarien bör samarbeta med andra statliga myndigheter och institutioner för att främja och utveckla kulturminnesvård och naturskydd. I fråga om ärenden, berörande dessa eller närbesläktade områden, vilkas handläggning är reglerad i lag eller förordning, är landsantikvarien skyldig att i enlighet med bestämmelserna i vederbörande författningar lämna sin medverkan.

Då landsantikvarierna i icke ringa omfattning inom huvudmannorganisationerna utför arbete, som icke tillhör deras egentliga verksamhetsområde, kulturminnesvården och med denna sammanhängande frågor, anser utredningen det nödvändigt att i kungörelsen uttryckligen stadgas, att huvudmannorganisation endast må ålägga landsantikvarien arbetsuppgif-

ter av kulturminnesvårdande art. För att i görligaste mån undvika intressekollisioner mellan de centrala statliga kulturminnesvårdande myndigheterna och institutionerna samt huvudmannaorganisationerna i fråga om landsantikvariernas arbete finner utredningen det också påkallat att huvudmännen i kungörelsen åläggas att tillse att landsantikvarierna icke be- tungas av museala och administrativa göromål i sådan omfattning att det blir svårt för dem att fullgöra de åligganden för statens räkning de är skyldiga att utföra. Omvänt kunde naturligtvis det kravet ställas på de statliga institutionerna, att de icke tar landsantikvariernas tid och arbets- kraft i anspråk i så pass stor utsträckning, att dessa måste prestera en onormalt stor arbetsvolym för att medhinna det arbete, som oundgängligt måste utföras i huvudmannaorganisationens tjänst. Utredningen har emel- lertid icke föreslagit några författningsbestämmelser i detta senare hän- seende utan förutsätter, att riksantikvarieämbetet liksom andra ifrågakom- mande statliga myndigheter och institutioner beaktar detta förhållande i sina krav på landsantikvariernas arbete för deras räkning.

I kungörelseförslaget har vidare föreskrivits, att beträffande landsanti- kvariens tjänstgöringsskyldighet skall i tillämpliga delar gälla vad som stadgats rörande riksantikvarieämbetets tjänstemän, att landsantikvarien skall vara tillgänglig för allmänheten på tider, som fastställas av huvud- mannen, samt att landsantikvarie icke utan tillstånd av riksantikvarie- ämbetet får inneha annan avlönad befattning.

Utredningen föreslår, att i i n s t r u k t i o n e r n a för landsantikva- rierna intages föreskrifter rörande deras handhavande av sådan kulturmin- nesvårdande verksamhet, som icke är författningsmässigt reglerad, samt vidare för deras museala och administrativa arbete inom huvudmannaorga- nisationen. Instruktion skall utfärdas av styrelsen efter förslag av förvalt- ningsutskottet. Liksom hittills bör instruktionerna underställas riksanti- kvarieämbetet för godkännande. Till ledning för uppgörandet av instruk- tioner har utredningen utarbetat förslag till ny normalinstruktion.

Den n y a n o r m a l i n s t r u k t i o n e n inledes med allmänna be- stämmelser, vari framhålles, att landsantikvarien inom sitt verksamhets- område skall utöva ledningen av den kulturminnesvårdande verksamheten. Landsantikvarien måste därför göra sig väl förtrogen med äldre kultur- former inom området samt taga initiativ till och sörga för att de befintliga kulturminnesmärkena skyddas och bevaras i enlighet med föreskrifterna i gällande författningar på kulturminnesvårdens område samt de direktiv riksantikvarieämbetet eller i förekommande fall andra myndigheter utfär- dar. Dessutom måste landsantikvarien ställa sig till efterrättelse de anvis- ningar rörande hans arbete i övrigt, som i särskild ordning meddelats. Bland dessa övriga uppgifter intar, framhåller utredningen, naturskydds- frågorna en framträdande plats. Landsantikvarien borde vidare genom publikations- och föreläsningsverksamhet göra resultaten av forskningar

rörande bygdens kulturhistoria fruktbarande för att därigenom främja kunskapen om hembygden.

I fråga om landsantikvariens museala göromål föreskrives, att han under styrelsens överinseende skall vara föreståndare för de museala samlingar, som sorterar under den organisation, hos vilken han är anställd.

Vad det administrativa arbetet beträffar föreskrives, att landsantikvariens skall vara organisationens sekreterare och i denna egenskap leda det administrativa och expeditionella arbetet inom organisationen samt fungera som föredragande vid sammanträden. Landsantikvariens skall vidare vara konsulent för den kulturminnesvårdande verksamheten inom distriktet.

Remissyttranden

Riksantikvarieämbetet betonar, att landsantikvariernas uppgifter beträffande naturskyddet måste begränsas till att avse skyddet av kulturlandskapet. De rent naturvetenskapliga sidorna av naturskyddet måste anföras åt andra organ.

Chefen för nationalmuseum och *1948 års konstitredning* förordar, att begränsningen av landsantikvariens arbetsuppgifter till kulturminnesvård och naturskydd utgår, likaså bestämmelsen att landsantikvariens icke får betungas med museala och andra göromål så att de statliga uppgifterna försvåras.

Byggnadsstyrelsen framhåller, att ledningen av kulturminnesvården och naturskyddet i vad gäller planlägningsfrågor och övriga arkitektoniska spörsmål alltjämt bör ligga hos byggnadsstyrelsen och den styrelsen underställda länsarkitektorganisationen. Landsantikvariernas befattning med byggnadsminnen bör enligt styrelsens uppfattning inskränkas till att avse de antikvariska frågorna.

Byggnadsminnesutredningen anför, att enligt det förslag till ny lagstiftning om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader, som utredningen avser att framlägga, kommer landsantikvarierna att påläggas vidgade uppgifter i fråga om besiktningar, utredningar och rådgivning.

Statens konstråd förmenar, att landsantikvariens arbetsuppgifter bör omfatta kulturminnesvård, konstliv och naturskydd.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser det icke lämpligt att betunga landsantikvarierna med andra naturskyddsuppgifter än sådana som avse skydd åt kulturlandskapet, vilka uppgifter språkligt torde kunna hänföras under begreppet kulturminnesvård. *Länsstyrelsen i Hallands län* anser det icke lämpligt att i kungörelsen intaga föreskrifter, som så ensidigt tager sikte på att tillvarata de statliga intressena. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* finner det för snävt att begränsa landsantikvariens arbetsuppgifter för huvudmannorganisationen till kulturminnesvård och naturskydd. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* påpekar, att det finnes stadsmuseer i Malmö, Hälsingborg och Landskrona med viktiga uppgifter inom kulturminnesvården. Klara gränser borde uppdragas mellan landsantikvariernas och museernas befogenheter. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser, att en översyn av kompetensfördelningen mellan landsantikvarierna och andra statliga organ, t. ex. byggnadsstyrelsen och länsarkitekterna, bör äga rum. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* önskar större frihet för huvudmannen att bestämma över landsantikvariens arbetsuppgifter.

Svenska museimannaföreningen understryker, att landsantikvariens samarbete icke bör vara begränsat till statliga myndigheter. Bestämmelserna att landsantikvarie endast får åläggas arbetsuppgifter rörande kulturminnesvård och naturskydd bör utgå, likaså bestämmelsen att landsantikvariern icke får betungas med museala och andra göromål så att de statliga uppgifterna försvåras.

Svenska naturskyddsföreningen noterar med tillfredsställelse, att landsantikvarierna fortfarande anses böra ha sin uppmärksamhet riktad jämväl på naturskyddet.

Nordiska museets nämnd påpekar, att landsantikvariern skall samarbeta icke allenast med statliga myndigheter och institutioner. Uppdelningen i statliga och icke-statliga uppgifter vore föga givande. Nämnden finner märkligt att landsantikvariern belastas med naturskyddsfrågor, i vilka varken landsantikvarierna eller riksantikvarieämbetet hade någon kompetens.

Stockholms stads museinämnd påpekar också, att landsantikvariens samarbete icke skall vara begränsat till statliga organ. Landsantikvariens arbetsuppgifter borde avse »kulturminnesvård och därmed sammanhängande naturskydd».

Länsstyrelsen i Uppsala län och *Upplands fornminnesförening* anser, att de arbetsuppgifter, som bör få åläggas landsantikvariern bör avse »kulturminnesvård och därmed sammanhängande naturskydd».

Östergötlands fornminnes- och museiförening, *Jönköpings läns hembygdsförbund*, *föreningen för Smålands fornminnen och kulturhistoria* och *föreningen Gotlands fornvännen* anser, att utredningen icke tagit tillräcklig hänsyn till landsantikvariernas museala verksamhet. *Kalmar läns fornminnesförening* betecknar uppdelningen i statliga och icke statliga uppgifter som en ren konstruktion. *Hallands museiförening* framhåller, att t. ex. folklivsforskning och konstverksamhet borde räknas som statliga arbetsuppgifter. *Västergötlands fornminnesförening* påpekar att landsantikvariens uppgifter beträffande naturskyddet, som ej preciserats i betänkandet, bör klart avgränsas. *Dalarnes fornminnes- och hembygdsförbund* finner uppdelningen i statliga och icke-statliga uppgifter missvisande samt anser, att utredningen undervärderat landsantikvariens museala uppgifter. *Värmlands fornminnes- och museiförening* anser, att landsantikvariens arbete med museum och samlingar m. m. bör kraftigare betonas. *Kulturhistoriska föreningen Murberget* framhåller, att ett genomförande av utredningens förslag skulle kunna få till följd att landsantikvariern icke finge möjlighet att sköta det museala arbetet. *Föreningen Heimbygda* betonar, att landsantikvariern av huvudmannen bör kunna anlitas även för annat än kulturminnes- och naturvård. *Norbottens läns hembygdsförening* finner en uppdelning i statliga och icke statliga uppgifter ogenomförbar.

E. Tillsättningen av landsantikvarietjänster samt landsantikvariernas anställningsförhållanden och löneställning

Utredningen

Behörigheten att inneha landsantikvarietjänst är för närvarande reglerad endast på så sätt, att i gällande villkor och bestämmelser angående statsbidrag till avlöningar åt landsantikvarier föreskrives, att befattnings-

havares kompetens skall i varje särskilt fall vara godkänd av riksantikvarieämbetet. Härvid skall, då fråga är om befattning, som tillsatts efter utgången av juni 1945, iakttagas, att befattningshavaren skall ha avlagt filosofie licentiatexamen eller styrkt sig besitta däremot svarande vetenskapliga kvalifikationer. I 1937 års sakkunnigförslag rörande kulturminnesvården förordades emellertid mera detaljerade behörighetsvillkor, vilka i hudsak torde ha följts av riksantikvarieämbetet vid prövning av de sökandes kompetens.

Utredningen förordar, att sökande till landsantikvariebefattning skall ha avlagt filosofie licentiatexamen i något av ämnena nordisk och jämförande fornkunskap, nordisk och jämförande folklivsforskning samt konsthistoria med konstteori, förvärvat kompetens i kulturminnesvård och musealt arbete vid de centrala kulturminnesvårdande institutionerna och provinsmuseerna samt dokumenterat organisationsförmåga och allmän lämplighet för yrket. Dessa behörighetsregler följer 1937 års förslag med det undantaget, att utredningen ansett sig kunna utesluta det i det nämnda sakkunnigförslaget upptagna kravet på att sökande skulle ha förvärvat vana vid fältarbete under sakkunnig ledning. Utredningen har i stället infört krav på kompetens i kulturminnesvård. Vidare må framhållas, att utredningen anser, att kravet på filosofie licentiatexamen skall bli obligatoriskt. Slutligen understryker utredningen, att den anser kravet på dokumenterad organisationsförmåga och allmän lämplighet för yrket vara ett mycket väsentligt behörighetsvillkor. Landsantikvarien bör icke endast vara en god vetenskapsman utan också besitta de egenskaper, som krävs för innehav av chefsbefattningar. Han skall nämligen organisera och leda det kulturminnesvårdande arbetet inom sitt distrikt. Är han tillika chef för ett läns- eller landskapsmuseum ställer detta stora krav på hans organisations- och ledarförmåga.

Tillsättningsförfarande. Ledigblivna tjänster eller nyinrättade befattningar som landsantikvarie bör enligt utredningens mening liksom hittills tillsättas efter ansökningsförfarande. För att skapa vissa garantier för att den för tjänsten mest lämplige sökanden utses, föreslår utredningen, att tillsättningsförfarandet regleras på följande sätt:

Då landsantikvartjänst blir ledig, bör styrelsen för vederbörande huvudmannaorganisation så snart ske kan och senast inom tre månader kungöra ledigheten i allmänna tidningarna samt i minst en annan i huvudstaden utkommande tidning jämte en i länet utkommande tidning och samtidigt tillkännage, att ansökan till befattningen skall ha kommit huvudmannaorganisationen tillhanda senast inom trettio dagar från den dag kungörandet ägde rum. Om huvudmannaorganisation av något skäl vill dröja längre tid än tre månader med att kungöra den ledigblivna tjänsten, bör riksantikvarieämbetets godkännande av uppskovet inhämtas. Den som söker landsantikvartjänst skall till ansökningshandlingarna foga: behörigen styrkt meritförteckning, betyg över avlagda examina, vitsord över tidigare

bestridt tjänstgöring, åldersbetyg, läkarintyg och de övriga handlingar han vill återropa.

Sedan ansökningstiden utgått, insändes ansökningshandlingarna jämte exemplar av de tidningar, vari kungörandet varit infört, snarast till riksantikvarieämbetet, som har att pröva de sökandes kompetens. Även enligt nu gällande bestämmelser sker en sådan prövning. Någon förändring på denna punkt föreslås sålunda icke.

En betydelsefull ändring är det däremot, att utredningen förordar, att riksantikvarieämbetet ges befogenhet att upprätta förslag till besättande av dylik tjänst. Enligt utredningens förslag kan riksantikvarieämbetet, om det finner skäl därtill, på förslag till befattningen uppföra de tre sökande, som med hänsyn till såväl teoretiska som praktiska meriter finnas främst böra komma i fråga till erhållande av den lediga befattningen. Någon tvingande regel att alltid upprätta förslag har utredningen icke velat förorda utan anser det lämpligare, att riksantikvarieämbetet medges valfrihet att antingen upprätta förslag eller att underlåta detta. Syftet med den medgivna befogenheten för riksantikvarieämbetet bör vara att underlätta möjligheten att besätta den lediga tjänsten med den i varje särskilt fall mest lämpliga sökanden. Det bör ankomma på riksantikvarieämbetet att självt bedöma, om upprättande av förslag är ägnat att befrämja en sådan utgång av anställningsfrågan. För vederbörande huvudmannaorganisation bör ett förslag vara till god vägledning i sådana fall, då tveksamhet råder om vilken av flera jämbördiga sökande, som bör komma i fråga till erhållande av tjänsten. Ett eventuellt förslag från riksantikvarieämbetet rörande tjänstens besättande bör dock icke inkräkta på huvudmannaorganisationens rätt att fritt välja mellan samtliga av ämbetet kompetensförklarade sökande. Förslaget bör som sagt endast betraktas som en vägledning för huvudmannaorganisationen.

Sedan riksantikvarieämbetet med ledning av behörighetsreglerna prövat de sökandes kompetens, skall ansökningshandlingarna av ämbetet återställas till styrelsen för vederbörande huvudmannaorganisation, som så snart ske kan skall utse en av de av ämbetet kompetensförklarade sökandena till innehavare av befattningen.

Hittills har ett dylikt beslut om tillsättande av landsantikvarietjänst icke kunnat överklagas. I avsikt att förbättra tillsättningsförfarandet i detta hänseende föreslår utredningen införande av *besvär* i fråga om beslut av huvudmannaorganisationens styrelse rörande tillsättning av landsantikvarietjänst. I kungörelsen angående landsantikvarieorganisationen bör sålunda intagas en bestämmelse om att talan mot vederbörande styrelses beslut må föras hos riksantikvarieämbetet genom besvär, som skall ha inkommit till ämbetet inom trettio dagar från den dag, då klaganden erhöi del av beslutet. Besvärarenden bör enligt utredningens uppfattning kunna fullföljas hos Kungl. Maj:t.

De här föreslagna reglerna för tillsättningsförfarandet rörande landsantikvarietjänster anser utredningen i tillämpliga delar kunna användas även när det gäller att tillsätta vikarier å dylika tjänster för längre tid. Om vikariatet förutses komma att omfatta längre tid än sex månader, bör regelmässigt samma förfarande användas, såvida icke riksantikvarieämbetet med hänsyn till föreliggande omständigheter finner anledning medgiva dispens från iakttagande av de föreskrivna reglerna. Vid tjänstledighet under kortare tid än sex månader bör styrelsen förordna vikarie efter samråd med riksantikvarieämbetet.

A n s t ä l l n i n g s f o r m. Enligt nu tillämpade anställningsformer har, framhåller utredningen, en landsantikvarie intet skydd mot uppsägning av anställningen från huvudmannaorganisationens sida, även om uppsägningen föranletts av skäl, som icke hänför sig till hans skötsel av tjänsten, exempelvis på grund av styrelsemedlemmars missnöje med hans ställningstagande i frågor, om berör organisationens verksamhet. Utredningen anser, att landsantikvarierna bör erhålla en mera tryggad anställningsform och förordar i detta syfte, att landsantikvariefattning tillsättes medelst förordnande tillsviðare. Ett eventuellt entledigande bör enligt utredningens mening alltid föregås av skriftlig uppsägning. Har befattningshavaren under tre på varandra följande år oförvitligt tjänstgjort i en och samma befattning, må han dock icke så länge huvudmannen åtnjuter statsbidrag, skiljas från sin befattning, såvida inte riksantikvarieämbetet på grund av omorganisation eller liknande omständigheter medger uppsägning eller anledning föreligger till entledigande av disciplinära skäl. Bestämmelser av här angivet innehåll har intagits i förslaget till kungörelse rörande landsantikvarieorganisationen.

L ö n e s t ä l l n i n g. Av den undersökning av landsantikvariernas löneförhållanden som utredningen företagit framgår, att lönesättningen varierar högst avsevärt och att majoriteten av dessa befattningshavare icke uppnått en löneställning, som motsvarar den som tillkommer statliga tjänstemän med likartad utbildning och jämförbara tjänstgöringsförhållanden. Regleringen av landsantikvariernas löner i anslutning till 1945 års riksdags beslut om statsbidrag innebar, att dessa i realiteten kom att motsvara lönen för en antikvarie vid statens historiska museum. Löneutvecklingen för landsantikvarierna efter 1945 har emellertid medfört, att flertalet av dem försatts i ett sämre löneläge än antikvarierna — numera med titeln förste antikvarie — vid nämnda museum. Vid den år 1952 företagna tjänsteförtekningsrevisionen flyttades förste antikvarierna hos riksantikvarieämbetet till lönegraden Ca 33, medan löneställningen för förste antikvarierna vid statens historiska museum ändrades från lönegrad Ca 29 till lönegrad Ca 31. Utredningen anser, att till utgångspunkt för statsbidragsgivningen bör tagas löneställningen för sistnämnda befattningshavare eller lönegrad Ca 31. Härvid förutsätter utredningen, att, därest dess förslag om stats-

bidrag bifalles, huvudmännen kommer att placera landsantikvarierna i denna lönegrad i de fall, där detta ännu icke skett. Hinder borde dock icke möta att tillerkänna en landsantikvarie högre lönegradsplacering, om särskilda skäl motiverar detta. Ett sådant skäl kunde vara, om med tjänsten är förenat chefskapet för ett museum av betydande storlek, vilket ställer stora krav på museichefen.

Remissyttranden

Utredningens förslag har givit anledning till i huvudsak följande erinringar.

I fråga om villkoren för behörighet att inneha landsantikvariebefattning föreslår *chefen för nationalmuseum* att, då tjänsten omfattar föreståndarskap för konstvårdande museum, även bör föreskrivas erfarenhet av konstbildande arbete. *1948 års konstutredning* och *Östergötlands fornminnes- och museiförening* är av samma uppfattning men kräver dessutom obligatoriskt filosofie kandidatbetyg i konsthistoria med konstteori. *Byggnadsminnesutredningen* anser, att landsantikvarie bör äga byggnads-historisk kompetens eller tillförsäkras amanuenshjälp med dylik kompetens. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Gästrik-Hälsinge hembygdsförbund* anser, att betyg i konsthistoria med konstteori i akademisk examen bör krävas. *Länsstyrelsen i Stockholm län* kan icke biträda kravet på obligatorisk filosofie licentiatexamen. *Skånes hembygdsförbund* menar, att vana vid fältarbete bör kvarstå som kompetensvillkor.

Beträffande tillsättningsförfarandet m. m. påpekar *riksantikvarieämbetet*, att besvärstiden bör sättas till 20 dagar. *Chefen för nationalmuseum* anser, att riksantikvarieämbetet bör infordra kompetensutlåtande från nationalmuseichefen, då landsantikvarietjänsten omfattar föreståndarskap för museer med samlingar av konst och konsthantverk eller aktiv utställningsverksamhet. Besvär över huvudmans tjänstetillsättning borde anföras direkt hos Kungl. Maj:t. *1948 års konstutredning* framför i stort sett samma synpunkter som nationalmuseichefen. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* ifrågasätter lämpligheten av att riksantikvarieämbetet får vara både förslags- och besvärinstans. *Länsstyrelsen i Hallands län* anser, att besvär över huvudmans tjänstetillsättning bör anföras direkt hos Kungl. Maj:t. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* är av samma uppfattning men anser, att besvär rätt dessutom bör finnas över uppsägningsbeslut. *Länsstyrelsen i Kristianstads län*, som påpekar att enligt allmänna rättsgrundsatser besvär över riksantikvarieämbetets beslut i kompetensfrågan kan anföras hos Kungl. Maj:t, menar att klagan över huvudmans tjänstetillsättning ej bör vara tillåten. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anser, att besvär över huvudmans tillsättningsbeslut bör få anföras endast under åberopande av formella grunder. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* betonar, att riksantikvarieämbetet bör ha skyldighet att uppföra tre sökande på förslag, om antalet sökande räcker. Besvärsrätten borde sedan avse förslaget men ej tillsättningen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* och *länsstyrelsen i Stockholms län* avstyrker besvär rätt över tillsättningsbeslut.

Svenska museimannaföreningen framhåller, att riksantikvarieämbetet bör höra såväl nationalmuseum som nordiska museet vid upprättande av tjänsteförslag. Föreningen finner den föreslagna besvärsrätten över huvud-

mans tjänstetillsättning illusorisk men understryker, att besvärsrätt bör finnas både över riksantikvarieämbetets kompetensförklaring och över ämbetets förslag. Den av utredningen nämnda anledningen till entledigande »av disciplinära skäl» föreslås ändrad till »på grund av tjänstefel». *Nordiska museets nämnd* anser önskvärt att det uttryckligen bestämmas, att landsantikvaries kompetens skall prövas av riksantikvarieämbetet i samråd med nationalmuseum och nordiska museet. *Östergötlands fornminnes- och museiförening* uttalar, att chefen för nationalmuseum bör vara medbedömare i kompetensfrågor. *Jönköpings läns hembygdsförbund* anser, att riksantikvarieämbetet, efter hörande av nationalmuseum och nordiska museet, skall uppföra tre sökande på förslag, av vilka huvudmannen skall utse en. Besvärsrätt över tillsättningen avstyrkes. *Föreningen för Smålands fornminnen och kulturhistoria* menar, att besvärsrätten över huvudmans tillsättning bör begränsas till sådana fall, då formella fel begåtts. *Föreningen Gotlands fornvännen* föreslår, att tremannaförslag upprättas, om huvudmannen begär det. I förekommande fall borde nordiska museet och nationalmuseum höras i kompetensfrågan. Huvudmannen skulle inte vara bunden av tremannaförslaget. *Blekinge musei- och hembygdsförbund* finner anmärkningsvärt, att riksantikvarieämbetet skall vara både förslags- och besvärinstans. *Dalarnes fornminnes- och hembygdsförbund* understryker vikten av att nordiska museet och nationalmuseum höres i kompetensfrågan. *Värmlands fornminnes- och museiförening* anför samma synpunkter. Föreningen avstyrker besvärsrätt över huvudmannens tillsättningsbeslut. Besvärsrätt över riksantikvarieämbetets tjänsteförslag kunde tänkas, i vilket fall huvudmannens val måhända borde begränsas till de tre sökande som erhållit förslagsrum. Ett dylikt förfarande skulle ansluta sig till förfarandet vid tillsättning av sekreterartjänster vid hushållningssällskapen. *Föreningen Heimbygda* anser, att riksantikvarieämbetets medverkan vid tillsättningsförfarandet bör begränsas till ett yttrande, upptagande alla kompetenta sökande. Endast vid vikariat av längre varaktighet än ett år borde ansökningsförfarande krävas. *Norrbottens läns hembygdsförbund* framhåller, att huvudmannen bör ha fritt val mellan de av riksantikvarieämbetet kompetensförklarade sökande.

I fråga om den löne st ä l l n i n g, som bör tagas till utgångspunkt för statsbidragsgivningen, anser *riksantikvarieämbetet*, att lönegraden Ca 33 varit önskvärd, men har dock intet yrkande härvidlag. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* samt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* ifrågasätter, om icke med hänsyn till landsantikvariernas utbildning och ställning en högre lönesättning än Ca 31 varit på sin plats. *Svenska museimannaföreningen* uttalar, att en högre lönegradsplacering än Ca 31 är motiverad, då landsantikvarien tillika är chef för museum. *Hallands museiförening* framhåller, att den föreslagna lönesättningen måste anses låg men tills vidare kan godtagas. *Örebro läns hembygdsförbund* ifrågasätter, om avlöningen bör fastläsas vid någon bestämd lönegrad. Om så sker borde lägst Ca 33 väljas. *Värmlands fornminnes- och museiförening* förordar full likställighet mellan landsantikvariernas och lektorernas löner. Ca 33 skulle alltså tillämpas på landsantikvarie, som förvärvat filosofie doktorsgrad. *Kulturhistoriska föreningen Murberget* förordar Ca 33. *Västerbottens läns hembygdsförbund* föreslår Ca 34.

F. Statsbidragen till landsantikvarieorganisationen.**Utredningen**

Det nuvarande statsbidragssystemet är uppbyggt så, att i princip lika stora statsbidrag utgår till varje huvudman för landsantikvarie. Mot denna konstruktion har riktats kritik, bl. a. av norrlandskommittén, vilken i skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 november 1948 hemställde om ändrade grunder för beviljandet av statsbidrag för ifrågarande ändamål. I stället för att utgå med samma belopp för varje landsantikvariedistrikt borde bidragen bestämmas med hänsyn till verksamhetsområdenas storlek och arbetsuppgifternas omfattning.

Utredningen anser sig emellertid icke kunna förorda införandet av ett nytt statsbidragssystem, baserat på differentiering av statsbidragen mellan de olika distrikten, eftersom någon acceptabel grundval för ett system, uppbyggt på detta sätt, i varje fall icke för närvarande torde kunna skapas. Utredningen förordar därför, att statsbidragssystemet även framdeles skall bygga på samma princip som nu, nämligen enhetliga bidrag till varje distrikt. Utredningen vill emellertid icke uppfatta denna princip så, att exakt samma antal kronor varje år nödvändigtvis bör lämnas till ett distrikt, antingen som direkt statsbidrag eller som kombination av statsbidrag och lönefondsavkastning. Som närmare utvecklas i det följande förordar utredningen nämligen ett bidragssystem, som ger distrikten en viss frihet att i normalfallen välja på två statsbidragstyper, beroende på personalorganisationen i distriktet. Den ena statsbidragstypen blir något kostsammare för statsverket än den andra men förutsätter också större ekonomiska insatser av huvudmannen.

För närvarande utgår statsbidrag endast till avlönande av landsantikvarier. Till vilka ändamål statsbidrag skall utgå framdeles, bör bestämmas med utgångspunkt från vad som bäst gagnar verksamheten i dess helhet och som är till största fördel för såväl staten som huvudmännen i de olika distrikten, framhåller utredningen.

Vid bedömningen av detta spörsmål framstår det för utredningen som en självklar utgångspunkt, att statsbidrag till landsantikvariernas avlönande alltjämt bör utgå. Sådant statsbidrag har ju redan medgivits under ungefär ett decennium och staten har dessförinnan genom anslag av lotterimedel bidragit till landsantikvariernas avlöning. Landsantikvarien är sin organisations verkställande chefstjänsteman, men han är också statens främste representant för kulturminnesvården inom distriktet. Härav borde följa att beviljandet av bidrag till hans avlöning måste ligga i statens intresse.

Inom ett flertal av de län, som har läns museer, finnes vetenskapligt utbildade arbetskrafter, amanuenser, anställda, vilka biträder landsantikvarien—museichefen i arbetet med museets skötsel men även vid fullgörandet

av olika statliga arbetsuppgifter. Under landsantikvariens semester eller då denne av annan anledning åtnjuter ledighet från sin tjänst, svarar de som regel för de löpande ärendenas fullgörande.

Volymen av de statliga arbetena inom flertalet distrikt synes utredningen som regel icke vara större än att landsantikvarierna utan vetenskapligt biträde borde kunna medhinna dessa. Landsantikvariens dubbla uppgift att svara för den statliga kulturminnesvården inom sitt län och därjämte vara museichef gör det emellertid angeläget att få till stånd en så rationell arbetsfördelning som möjligt inom länet. Ur denna synpunkt framstår det för utredningen som önskvärt att öppna en möjlighet att medgiva bidrag till avlönande av amanuens. Även vissa andra skäl kan anföras härför. Amanuensstjänsterna måste betraktas som befordringstjänster inom landsantikvarieorganisationen. Utredningen framhåller, att det ur statens synpunkt bör vara en väsentlig fördel, att det finns en grupp tjänstemän med sådana erfarenheter, att de kan rekrytera landsantikvarietjänsterna och vid behov vikariera för landsantikvarierna. Utredningen anser också rimligt, att för amanuenserna öppnas möjlighet att få pensionsrätt i statens pensionsanstalt.

Principiella skäl kunde enligt utredningens uppfattning anföras för att statsbidrag lämnas även till biträdeshjälp för renskrivning, diarieföring m. m. samt till kostnader för lokaler, inberäknat uppvärmning, belysning och städning ävensom för andra utgifter av expensers natur, såsom telefon och kontorsmateriel. Av praktiska hänsyn avvisar utredningen tanken härpå, eftersom i regel en klar gränsdragning icke kan göras mellan den statliga sektorn av arbetet och huvudmannens egen verksamhet. Utredningen förordar i stället den utvägen, att statsbidraget till lön åt landsantikvarierna, eventuellt också till amanuens, utmätas förhållandevis gynnsamt med tanke på att de lokala organisationerna svarar för övriga kostnader.

Utredningen förordar således på anförda skäl, att statsbidrag medgives utgå till avlönande dels av landsantikvarier och dels av vetenskapligt utbildade medhjälpare till dessa (amanuenser) samt att huvudmännen ansvarar för övriga kostnader för den lokala landsantikvarieorganisationen.

I fråga om bidraget till landsantikvariernas avlönande anser utredningen kunna tagas till utgångspunkt kontantlönen i 31 eller 33 löneklassen. Användningen av den senare löneklassen kunde motiveras av hänsyn till huvudmannens beräknade utgifter för sociala förmåner och löneklassuppflyttningar. Vad angår bidragsunderlaget för amanuenserna diskuteras 21 eller 23 löneklassen.

Efter att ha närmare övervägt ett flertal alternativ för statsbidragens fastställande föreslår utredningen, att statsbidraget till huvudmännen uppdelas i *dels* ett *grundbidrag* till landsantikvariernas avlöning, motsvarande $66 \frac{2}{3}$ procent av lönen i 33 löneklassen å vederbörande ortsgrupp och *dels* ett *tilläggsbidrag*, innebärande antingen en höjning av grundbi-

draget upp till högst 90 procent av landsantikvarielönen eller ock 50 procent av lönen till en amanuens, beräknad efter 23 löneklassen å vederbörande ortsgrupp. Behovet av tilläggsbidraget skulle av riksantikvarieämbetet bedömas med utgångspunkt från arbetsförhållandena inom distriktet under budgetåret. Till ansökningen om grundbidrag och tilläggsbidrag, som skulle inges till riksantikvarieämbetet efter budgetårets utgång på tid och sätt som ämbetet bestämmer, borde därför fogas en arbetsberättelse rörande de statliga arbetsuppgifter, som utförts under budgetåret. Förslaget bygger på, att avkastningen av lönefonderna i första hand skall avräknas vid statsbidragets fastställande. Huvudman bör emellertid, föreslår utredningen, medgivas möjlighet att överlämna av honom ägd lönefond till förvaltning av statskontoret med rätt för statsverket att disponera avkastningen.

Utredningen har förutsatt, att slutregleringen av statsbidraget skall äga rum först efter budgetårets utgång. Med beaktande av att bidragen från landsting och städer utbetalas till huvudmännen efter ingången av varje nytt kalenderår, synes det påkallat att för dessa öppna möjlighet att utfå ett förhållandevis rikligt tillmätt *förskott* under höstmånaderna. I sådant avseende föreslås en bestämmelse, innebärande ett bemyndigande för ämbetet att under loppet av varje budgetår efter ansökan utbetala ett förskott, uppgående till högst nittio procent av de bidrag, som kan beräknas utgå.

Vad angår gäldandet av *kostnaden för resor* vid landsantikvariens tjänstutövning anser utredningen, att dessa bör bestridas av riksantikvarieämbetet, om ämbetet beordrat förrättningen, medan i de fall annan statlig myndighet påkallat landsantikvariens medverkan, kostnaderna bör gäldas av denna myndighet eller genom dess försorg. I andra fall bör dessa utgifter bestridas av huvudmannaorganisationen eller av den, som påkallat landsantikvariens medverkan. Resekostnadsersättning och traktamente förutsättes skola utgå efter samma grunder som till en statstjänsteman i motsvarande löneställning. I förevarande sammanhang uttalar utredningen, att med hänsyn till karaktären av de förrättningar, som landsantikvarierna har att utföra, dessa bör medgivas rätt att utan kostnadsjämförelse debitera reseersättningar för egen bil vid tjänsteresor inom distriktet. Härvid förutsätter utredningen, att vid ersättningens bestämmande hänsyn skall tagas till körlängden för samtliga förrättningar, för vilka kostnaden gäldas av det allmänna eller huvudmannen.

Statsbidragsvillkoren har i förslaget till kungörelse angående landsantikvarieorganisationen utformats på i huvudsak följande sätt:

I. För varje landsantikvarietjänst, som under minst tre fjärdedelar av ett och samma budgetår uppehållits av person med föreskriven kompetens utgår efter beslut av riksantikvarieämbetet statsbidrag för budgetåret med belopp, motsvarande $66 \frac{2}{3}$ procent av de kontanta avlöningsförmåner, som för helt budgetår skulle utgå till en å vederbörande ort stationerad

statlig tjänsteman med placering i 33 lönegraden (*grundbidrag*) allt under förutsättning att landsantikvariern tillförsäkrats samma kontanta avlöningsförmåner, som tillkommer en statlig tjänsteman med placering i lönegraden Ca 31 samt att huvudmannen tillhandahåller landsantikvariern tjänstelokal, kontorsmateriel, telefon samt erforderlig biträdes hjälp.

Fylles icke angivna förutsättningar beror på Kungl. Maj:ts prövning, om och i vad mån statsbidrag skall utgå.

Har inom länet till landsantikvarierns avlönande anvisats lönefond må denna överlämnas till förvaltning av statskontoret med rätt för statsverket att disponera avkastningen. Har så icke skett skall från fastställt statsbidrag avräknas avkastningen av lönefonden för det kalenderår, som tilländalupit under budgetåret.

II. Efter särskild ansökan av huvudmannen för landsantikvariern, må riksantikvarieämbetet för ett budgetår i sänder kunna besluta om ytterligare statsbidrag (*tilläggsbidrag*). Sådant bidrag kan utgå enligt något av följande alternativ.

A. Den under I angivna statsbidragsprocenten höjes till högst 90.

B. Särskilt bidrag beviljas med belopp motsvarande 50 procent av de kontanta avlöningsförmåner, som för helt budgetår skulle utgå till en å vederbörande ort stationerad statlig tjänsteman med avlöning enligt 23 löneklassen. Som villkor härför skall gälla

att för kulturminnesvårdande uppgifter inom länet vederbörande huvudman under minst tre fjärdedelar av budgetåret haft heltidstjänstgörande tjänsteman anställd med kompetens och avlöning, minst motsvarande vad som tillämpas för amanuens hos riksantikvarieämbetet,

samt att huvudmannen ställt denna arbetskraft i skälig omfattning till riksantikvarieämbetets och vederbörande landsantikvaries förfogande att biträda den sistnämnde vid fullgörandet av åligganden inom länet, som kan betecknas såsom statliga.

Statsbidrag till museiföreståndaren i Varberg. Utredningen anser, att den i och för sig betydelsefulla verksamhet, som bedrivs vid museet i Varberg, icke företer några bestämda anknytningar till landsantikvarieorganisationen. Sålunda utför museiföreståndaren enligt utredningens mening knappast några av de åligganden, som för närvarande kan hänföras till den statliga sektorn av landsantikvarierns uppgifter. Därför anser utredningen, att framdeles vid uppkommande vakans å museichefs-tjänsten statsbidrag för detta ändamål i fortsättningen i vart fall icke bör belasta anslaget till landsantikvarieorganisationen. I avvaktan härpå borde tillsvidare bidrag på samma villkor som för närvarande och med oförändrat belopp utgå för denna tjänst.

Landsantikvariern i Borås. Utredningen betonar angelägenheten av att statsbidrag utgår endast till *en* landsantikvarie inom varje län och förordar i konsekvens därmed, att statsbidraget till den andre landsantikvariern i Älvsborgs län, nämligen den i Borås, vid uppkommande vakans skall indragas. Utredningen har dock föreslagit, att oförändrat statsbidrag skall utgå så länge den nuvarande innehavaren av denna tjänst kvarstår. I avvaktan härpå borde endast grundbidrag medgivas för upp-

rätthållande av landsantikvarieorganisationen i residensstaden — Vänersborg.

Landsantikvarie i Stockholms län. Då utredningen icke kan räkna med tillsättandet av en landsantikvarie för Stockholms län under budgetåret 1955/56, föreslås en tillfällig förstärkning av riksantikvarieämbetets avlöningsanslag under detta budgetår för avlönande av en amanuens, avsedd främst såsom biträde vid statliga arbeten inom länet. Detta anslag skulle indragas vid den tidpunkt, då den nya landsantikvarietjänsten tillkommer.

En antikvarietjänst å Gotland. Utredningen konstaterar, att Gotlands län med hänsyn till omfattningen av de statliga arbetsuppgifter, som åvilar landsantikvarien, intager en särställning. I syfte att skapa drägligare arbetsförhållanden för kulturminnesvården inom länet och effektivisera denna föreslås, att särskilt statsbidrag medgives huvudmannen för anställandet av en antikvarie inom länet. Bidraget bör beräknas efter 27 löneklassen (3-ort). Med hänsyn till huvudmannens ekonomiska ställning samt de begränsade resurserna inom länet anses bidraget böra utgå med 90 procent. Beträffande villkoren för bidragets utbetalning m. m. skulle i tillämpliga delar gälla bestämmelserna för tilläggsbidrag. Härvid förutsätter utredningen, att huvudmannen skall tillförsäkra tjänstinnehavaren löneförmåner motsvarande 27 lönegraden.

Medel till riksantikvarieämbetets förfogande. I en del fall har utanför landsantikvarieorganisationen stående institutioner på kulturminnesvårdens område påtagit sig arbetsuppgifter, som i princip åvilar vederbörande landsantikvarie. Särskilt har detta visat sig ändamålsenligt inom en del län i Norrland, där de långa avstånden begränsat landsantikvariens möjligheter att utföra förrättningarna. Mot denna samverkan har utredningen icke något att invända, tvärtom måste det enligt dess mening vara värdefullt för riksantikvarieämbetet att vid tillfälliga arbetsanhopningar kunna lita till lokala krafter inom kulturminnesvården men utanför landsantikvarieorganisationen. Då en möjlighet bör hållas öppen för ämbetet att i skälig omfattning lämna gottgörelse för dylika arbetsprestationer, föreslår utredningen, att till ämbetets förfogande årligen ställes ett belopp å 15 000 kronor för sagda ändamål.

Remissyttranden

Utredningens förslag har givit anledning till i huvudsak följande erinringar.

Riksantikvarieämbetet anser, att möjligheten att utfå 90 % lönebidrag till landsantikvarie principiellt bör kvarstå, även om 50 % lönebidrag utgår till amanuens.

Chefen för nationalmuseum framhåller, att tilläggsbidraget icke bör göras till föremål för årlig omprövning.

Statskontoret, som finner statsbidragsvillkoren förmånliga, anser sig kunna tillstyrka de föreslagna statsbidragen under ovillkorlig förutsättning att landsantikvarieorganisationen utformas efter de i betänkandet föreslagna riktlinjerna. Statskontoret, som icke finner det påkallat att ett särskilt landsantikvariedistrikt inrättas för Stockholms län, avstyrker att medel anvisas för avlönande av en amanuens inom riksantikvarieämbetet i avvaktan på att en dylik landsantikvariebefattning inrättas. Ej heller kan statskontoret tillstyrka statsbidrag till en särskild antikvarietjänst å Gotland. Det av utredningen föreslagna beloppet å 15 000 kronor till riksantikvarieämbetets förfogande borde kunna disponeras jämväl för kulturminnesvården å Gotland. Statskontoret finner det ur skilda synpunkter angeläget, att lönefonderna överlämnas till ämbetsverkets förvaltning.

Statens pensionsanstalt har ingen erinran mot förslaget i vad avser landsantikvarierna. Pensionsanstalten tillstyrker, att antikvarien å Gotland och amanuenserna får anslutas till pensionsanstalten. Reglerna för bidrag (tilläggsbidrag) till sistnämnda befattningshavare borde dock bringas i närmare överensstämmelse med reglerna för grundbidraget. Ur pensionerings-synpunkt vore det angeläget att redan vid befattningens inrättande kunde konstateras, om befattningen bleve statsbidragsberättigad och av stadigvarande art. Genom jämkning av statsbidragsvillkoren eller i annan ordning borde hindras, att befattningshavare, som avlider eller avgår under tiden den 1 juli—den 31 mars, förlorar sin rätt till tjänste- och familjepension på grund av att statsbidrag icke beviljades för budgetåret.

1948 års konstatredning anser, att beviljandet av tilläggsbidrag icke bör göras beroende av den statliga verksamhetens omfattning.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län finner reglerna om tilläggsbidrag väl invecklade samt föreslår, att statsbidrag även får utgå till biträdeshjälp och kontorskostnader. *Länsstyrelsen i Hallands län* påpekar, att systemet med tilläggsbidrag har den olägenheten, att huvudmannen icke på förhand vet vilket statsbidrag som kommer att utgå. Statsbidraget till landsantikvariens lön föreslås höjt från 66 2/3 % till 80 %. En enda myndighet borde bestrida kostnaderna för resor, som företagits för det allmännas räkning. Museiföreståndaren i Varberg borde likställas med landsantikvarie i statsbidragshänseende. *Länsstyrelserna i Jämtlands, Kopparbergs, Skaraborgs, Stockholms och Östergötlands län* finner statsbidragen för snävt tilltagna. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* föreslår, att statsbidraget utgår med 100 % till landsantikvarielön och 50 % till amanuenslön. *Länsstyrelsen i Kalmar län* ifrågasätter riktigheten av principen att den myndighet, som påkallar landsantikvariens biträde, skall betala resekostnaderna för honom. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* finner systemet med tilläggsbidrag olyckligt och förordar, att statsbidragen till landsantikvarie och amanuens utgår med fasta belopp. *Länsstyrelserna i Malmöhus och Norrbottens län* föreslår, att efterprövningen av tilläggsbidraget slopas. Sistnämnda länsstyrelse önskar vidare, att huvudmannen tillerkännes ett särskilt bidrag som ersättning för landsantikvariens resor i statliga ärenden. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* förordar, att det föreslagna bidragssystemet ersättes av ett förhöjt fast statsanslag. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anser, att huvudmännens omkostnader för lokaler, telefon och biträdeshjälp är så betydande, att staten bör som kompensation påtaga sig hela kostnaden för landsantikvariernas avlöning. Det belopp å 15 000 kronor, som skulle ställas till riksantikvarieämbetets förfogande, betecknas som otillräckligt. *Länsstyrelserna i Uppsala, Värmlands och Älvsborgs län* an-

sluter sig till yttranden av Upplands fornminnesförening, Värmlands fornminnesförening respektive kulturminnesrådet för Älvsborgs län.

Svenska museimannaföreningen understryker, att anställandet av amanuens i intet fall får ha till följd att statsbidraget till landsantikvarien minskas. *Svenska landstingsförbundet* anser, att staten bör påtaga sig åtminstone hela lönekostnaden för landsantikvarierna och erforderliga amanuenser. Härigenom skulle en förenkling av statsbidragsbestämmelserna vinnas och det särskilda prövningsförfarandet inskränkas. *Upplands fornminnesförening* önskar, att även huvudparten av amanuenslönen kunde bestridas av statsmedel. Som framtidsmål uppställer föreningen statsbidrag till hel avlöning och pensionering av landsantikvarie och amanuens. Härigenom skulle tjänstemännen erhålla en gentemot de lokala organen mera oberoende ställning. *Östergötlands fornminnes- och museiförening* föreslår, att statsbidraget utgår med 90 % av landsantikvarie- och amanuenslönerna vid de organisationer, som har omfattande statliga och museala uppgifter. *Jönköpings läns hembygdsförbund* uttalar sig för att statsbidraget skall omfatta hela landsantikvarielönen och halva amanuenslönen samt kritiserar systemet med tilläggsbidrag, som skulle medföra otillfredsställande anställningsförhållanden för amanuenserna. *Föreningen för Smålands fornminnen och kulturhistoria* anser sammankopplingen av statsbidragen till landsantikvarie och amanuens olycklig. Statsbidragen borde helst utgå med fasta belopp. *Föreningen Gotlands fornvänner* förordar, att för det fall att amanuens anställs statsbidraget får utgå med högre belopp än det av utredningen föreslagna. *Blekinge musei- och hembygdsförbund* anser, att tilläggsbidraget för amanuens bör utgå efter 75 %. Det vore vidare önskvärt med något bidrag till expenser. *Kalmar läns fornminnesförening* vill att sammankopplingen mellan statsbidragen till landsantikvarie och amanuens slopas. *Skånes hembygdsförbund* förordar, att uppdelningen i grundbidrag och tilläggsbidrag slopas. Hela statsbidraget borde utbetalas i förskott utan efterprövning. *Hallands museiförening*, som anser statsbidraget till landsantikvarie + amanuens för litet, föreslår att bestämmelserna utformas så att man på förhand vet hur stort bidraget blir. *Kulturminnesrådet för Älvsborgs län* föreslår, att frågan om statsbidrag till avlöning av sjukvikarie löses i detta sammanhang. Rådet finner, att statsbidrag till båda landsantikvariedistriktet i länet borde utgå efter samma grunder som i fråga om övriga landsantikvariedistrikt. Det vore icke rättvist och rimligt att göra åtskillnad i löneförmåner mellan landsantikvarien i Borås och andra landsantikvarier. *Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund* ställer sig avvisande till förslaget att lönefond skulle kunna överlämnas till statskontorets förvaltning. *Västergötlands fornminnesförening* anser, att någon minskning av bidraget till landsantikvariens avlöning icke skall ske, då amanuens anställs. Föreningen uttrycker även önskemål om statsbidrag till expenser och ökning av bidraget till amanuens. *Västmanlands fornminnesförening* kritiserar systemet med tilläggsbidrag. *Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund* önskar bidrag även till expeditionskostnader samt vänder sig mot förslaget att tilläggsbidraget skall utgå först efter särskild prövning. Om både landsantikvarie och amanuens anställs, borde en enhetlig statsbidragsprocent tillämpas, förslagsvis 75 %. *Värmlands fornminnes- och museiförening* önskar visst bidrag till expenser. *Kulturhistoriska föreningen Murberget* anser, att statsbidraget till landsantikvarien ej bör sänkas om amanuens anställs. *Föreningen Heimbygda* förordar, att statsbidraget alltid utgår med 90 % till landsantikvarie och

50 % till amanuens. *Västerbottens läns hembygdsförening* betecknar det föreslagna statsbidraget till landsantikvarie jämte amanuens som mycket lågt. Även 15 000-kronorsbeloppet till riksantikvarieämbetets förfogande syntes vara för lågt beräknat. *Norrbottens läns hembygdsförbund* avstyrker systemet med tilläggsbidrag. Statsbidraget borde alltid utgå med 90 % till landsantikvarie och 50 % till amanuens.

IV. Departementschefen

Den kulturminnesvårdande verksamhet, för vilken landsantikvarierna på tjänstemannaplanet utgör centrum, har vuxit fram ur lokala fornminnes- och hembygdsföreningar. Alltfort har de lokala föreningarna — numera utvecklade till att omfatta var och en i regel ett län eller ett landskap — huvudmannaskapet för verksamheten. Men staten har under senare tid givit betydande bidrag till verksamheten, främst till avlönande av landsantikvarierna. Statens bidrag är föranlett av att landsantikvarierna har att handlägga ett stort antal frågor av rikskaraktär. Då dessa »statliga» arbetsuppgifter för landsantikvarierna under årens lopp vuxit i antal och betydenhet, har det synts motiverat med en översyn av statens bidrag till landsantikvarieorganisationen. Denna översyn har verkställts av särskilda sakkunniga, landsantikvarieutredningen, och för utredningens förslag har jag i det föregående redogjort. Utredningen har icke inskränkt sina förslag till statsbidragsfrågor utan också berört vissa andra för organisationen och för landsantikvarierna som tjänstemän viktiga frågor. I de yttranden, som avgivits över sakkunnigbetänkandet, har utredningens principer och huvudförslag i regel tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Även jag ansluter mig i huvudfrågorna till utredningens uppfattning. Jag anser därför lämpligt, att proposition nu förelägges riksdagen om nya grunder för statens bidrag till landsantikvarieorganisationen och att denna proposition i huvudsak bygges på landsantikvarieutredningens förslag. I vissa frågor vill jag emellertid förorda andra lösningar och jag berör därför i det följande de olika delarna av utredningens förslag.

I fråga om h u v u d m a n n a s k a p e t för landsantikvarierna är jag ense med utredningen, att läns- eller landskapsorganisationer inom kulturminnesvårdens område liksom hittills skall vara huvudmän. De av utredningen antydda möjligheterna att låta landsting eller särskild stiftelse övertaga huvudmannaskapet torde enligt min mening icke böra komma till användning annat än i rena undantagsfall, vilka jag förutsätter kommer att underställas Kungl. Maj:ts prövning. I övrigt vill jag uttala min anslutning till utredningens uppfattning, att det bör ankomma på de lokala krafterna att själva bestämma om eventuella nybildningar eller ombildningar av organisationer för utövande av huvudmannaskap för landsantikvarierna.

Vad därefter beträffar de av utredningen föreslagna anordningarna till

förstärkning av huvudmännens organisation anser jag mig i stort sett kunna godtaga vad utredningen föreslagit i fråga om styrelsens sammansättning. Jag förordar sålunda att i huvudmannaorganisationens styrelse obligatoriskt skall ingå en av länsstyrelsen förordnad ledamot, en av vederbörande landsting vald ledamot, i förekommande fall en ledamot, utsedd av varje stad (kommun), som fortlöpande lämnar större ekonomiskt bidrag till organisationen, samt landsantikvarien. I övrigt torde organisationen böra lämnas frihet att bestämma styrelsens sammansättning.

Jag biträder också utredningens förslag, att inom styrelsen alltid skall finnas ett förvaltningsutskott med uppgift att närmast under styrelsen svara för organisationens ekonomi och förvaltning ävensom att uppgöra förslag till inkomst- och utgiftsstat samt till förvaltningsberättelse. I fråga om förvaltningsutskottets sammansättning har utredningen föreslagit, att utskottet skulle bestå av styrelsens länsstyrelse-, landstings- och stadsrepresentanter samt två andra inom styrelsen utsedda ledamöter. Jag är icke övertygad om att förvaltningsutskottet alltid skulle kunna få den lämpligaste sammansättningen med tillämpning av de av utredningen föreslagna, delvis automatiska reglerna. Bäst torde vara att icke alltför mycket begränsa styrelsens frihet härvidlag. För egen del vill jag förorda, att förvaltningsutskottet skall bestå av 5—7 inom styrelsen därtill utsedda ledamöter. Jag förutsätter härvid, att som regel huvudbidragsgivarna skall bli representerade i utskottet. För att utskottet skall vara beslutsmässigt bör fordras, att minst halva antalet ledamöter är närvarande. I övrigt bör för utskottet i anslutning till utredningens förslag gälla, att personliga suppleanter får utses för ledamöterna, att utskottets ordförande och vice ordförande väljes av styrelsen, att ärendena avgöres genom omröstning samt att ordföranden vid lika röstetal har utslagsrätt.

I fråga om revision av styrelsens räkenskaper har utredningen förordat, att dessa skall granskas av minst två revisorer, av vilka länsstyrelsen skulle utse en. Häremot har jag ingen erinran.

Vad jag nu förordat rörande styrelse, förvaltningsutskott och revision tar närmast sikte på sådana fall, då organisationens verksamhetsområde omfattar ett län. Kungl. Maj:t torde få meddela erforderliga föreskrifter rörande de avvikelser härvidlag, som må finnas erforderliga om organisationens verksamhetsområde omfattar flera län.

I fråga om riksantikvarieämbetets inspektionsrätt över huvudmannaorganisationerna samt beträffande föreskrifterna om förvaring och avhändande av museiföremål och arkivalier ifrågasätter jag, liksom utredningen, ingen ändring.

Som utredningen konstaterar har utvecklingen lett till att landsantikvariedistriktet i regel kommit att sammanfalla med länen. För närvarande utgör emellertid Skåne ett distrikt, Älvsborgs län är uppdelat i två distrikt, och Stockholms län saknar landsantikvarie. Jag ansluter mig till utred-

ningens uppfattning, att landsantikvariedistriktet i regel bör sammanfalla med länen. I enlighet härmed bör Skåne delas upp i två distrikt, ett för Malmöhus län och ett för Kristianstads län. Den nuvarande landsantikvarien för Skåne torde framdeles böra inneha befattning som landsantikvarie i Malmöhus län, medan en ny landsantikvariefattning inrättas för Kristianstads län. Beträffande Älvsborgs län torde uppdelningen på två distrikt böra upphöra, då den nuvarande landsantikvarien för södra delen av länet (Sjuhäradsbygden) lämnar sin befattning. Med hänsyn till vad som anförts från länsstyrelserna i Uppsala och Södermanlands län samt Upplands fornminnesförening och Södermanlands hembygdsförbund anser jag mig icke för närvarande böra förorda inrättande av något särskilt av Stockholms län bestående landsantikvariedistrikt. I likhet med utredningen anser jag, att landsantikvarien i regel bör vara stationerad i den stad, där länsstyrelsen har sitt säte.

I fråga om landsantikvariernas arbetsuppgifter ansluter jag mig i stort sett till utredningens förslag. Jag anser mig dock böra understryka riksantikvarieämbetets uttalande, att landsantikvariernas uppgifter beträffande naturskyddet bör begränsas till att avse skyddet av kulturlandskapet, medan de rent naturvetenskapliga sidorna av naturskyddet bör ankomma på andra organ. Vid den slutliga redigeringen av bestämmelserna i ämnet torde även viss hänsyn böra tagas till den i övriga remissyttranden framförda kritiken, i huvudsak såsom den utformats av svenska museimannaföreningen. En bestämmelse av innebörd, att huvudman har att tillse, att landsantikvarien icke betungas med göromål för organisationen i sådan utsträckning, att svårigheter yppar sig för honom att fullgöra de åligganden för statens räkning, som *skäligen* ankommer på honom, torde dock icke böra saknas.

Mot de av utredningen föreslagna villkoren för behörighet till befattning som landsantikvarie har jag ingen erinran.

I fråga om tillsättningsförfarandet anser jag mig böra framhålla angelägenheten av att riksantikvarieämbetet vid bedömning av sökandes kompetens och vid upprättande av förslag till landsantikvariefattning samråder med nationalmuseum och nordiska museet. Över ämbetets beslut i kompetensfrågor och frågor om tjänsteförslag torde besvär i vanlig ordning kunna anföras hos Kungl. Maj:t. Att, såsom utredningen föreslagit, dessutom införa besvärsmätt för sökanden över huvudmannastyrelsens beslut om tjänstetillsättning torde enligt min mening icke böra ifrågakomma. I övrigt har jag ingen annan erinran mot det av utredningen föreslagna tillsättningsförfarandet, än att ansökningstiden bör begränsas till tre veckor från kungörandet.

Den av utredningen föreslagna anledningen till entledigande av landsantikvarie »av disciplinära skäl» torde böra ändras till »på grund av tjänstefel». Jag förutsätter att det skall vara riksantikvarieämbetet, som konstaterar förhandenvaron av dylik anledning, innan den kan återopas av

huvudmannen. I övrigt har jag ingen erinran mot vad utredningen föreslagit i fråga om landsantikvaries anställningsform.

Det av utredningen föreslagna statsbidragssystemet anser jag mig böra godtaga med följande ändringar. Enligt min mening bör huvudregeln vara, att till varje landsantikvariedistrikt statsbidrag till landsantikvariens avlöning utgår med 90 procent av de kontanta löneförmåner, som utgår till en å vederbörande ort stationerad statlig tjänsteman med placering i 33 löneklassen å löneplan nr 1. Vidare bör efter medgivande av riksantikvarieämbetet statsbidrag få utgå till avlönande av högst en amanuens i varje landsantikvariedistrikt. Övervägande skäl talar enligt min mening för att dylikt medgivande skall ges med giltighet tills vidare och utan årlig omprövning. Statsbidraget till amanuenslönen torde böra utgå med 50 procent av de kontanta löneförmåner, som utgår till en å vederbörande ort stationerad statlig tjänsteman med placering i 23 löneklassen å löneplan nr 1. Utgår statsbidrag till avlönande av amanuens, bör statsbidraget till landsantikvariens avlöning alltid minskas till $66 \frac{2}{3}$ procent av förutnämnda bidragsunderlag. Enligt utredningens förslag skulle bland statsbidragsvillkoren upptagas, att landsantikvariens skulle av huvudmannen tillförsäkras minst de kontanta löneförmåner, som enligt gällande bestämmelser tillkommer en statlig tjänsteman med placering i lönegrad Ca 31. Något dylikt villkor torde icke böra uppställas. Icke heller synes påkallat att bibehålla riksantikvarieämbetets nuvarande prövningsrätt i fråga om avlöningen.

För kulturminnesvården å Gotland torde som utredningen förordat böra, utöver statsbidrag enligt vanliga regler, medgivas ett särskilt statsbidrag till avlönande av antikvarie. Detta bidrag torde böra utgå med 90 procent av löneförmånerna i 27 löneklassen å löneplan nr 1.

I det föregående har jag förordat, att uppdelningen av Älvsborgs län på två landsantikvariedistrikt skall upphöra, då den nuvarande landsantikvariens i Borås avgår från sin tjänst. Intill dess så sker torde statsbidrag till Borås-tjänsten böra utgå enligt oförändrade grunder. Till landsantikvarietjänsten i Vänersborg bör statsbidrag utgå enligt de grunder jag nyss förordat för landsantikvarietjänster i allmänhet.

Statsbidraget till museiföreståndaren i Varberg torde böra utgå enligt oförändrade grunder, så länge den nuvarande föreståndaren kvarstår i sin tjänst. Vid hans avgång ur tjänsten torde få till prövning upptagas frågan, huruvida och på vad sätt fortsatt statligt bidrag till Varbergs museum skall utgå.

I likhet med utredningen vill jag förorda, att anslutning till statens pensionsanstalt medges för den särskilde antikvariens å Gotland och för amanuenser.

Vad utredningen föreslagit rörande resekostnadsersättning och traktement samt bestridande av kostnaderna härför ävensom angående över-

lämnande av lönefond till statskontorets förvaltning och om förskott å de statliga bidragen ger mig icke anledning till erinran.

Det av utredningen föreslagna beloppet å 15 000 kronor, som skulle ställas till riksantikvarieämbetets förfogande för utbetalande av gottgörelse i vissa fall till lokala krafter utanför landsantikvarieorganisationen, anser jag mig icke kunna tillstyrka. Ej heller kan jag tillstyrka någon personalförstärkning inom riksantikvarieämbetet i avvaktan på inrättande av en landsantikvarietjänst i Stockholms län.

Jag torde böra nämna, att utredningen i sitt betänkande även diskuterat frågan om titeln landsantikvarie kan anses lämplig. Enligt utredningen talar övervägande skäl för att titeln landsantikvarie utbytes mot länsantikvarie. Av de remissinstanser, som yttrat sig i ämnet, synes de flesta icke vilja förorda någon ändring. För egen del anser jag, att titeln landsantikvarie bör bibehållas.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat kan statens årliga kostnader för landsantikvarieorganisationen — häri icke inberäknat statens andel i utgifterna för anslutning till statens pensionsanstalt — beräknas vid maximal utbyggnad uppgå till 450 000 kronor. För budgetåret 1955/56 torde kostnaderna kunna beräknas till 407 000 kronor. Under förutsättning att slutreglering av statsbidraget verkställs hösten 1956 samt att 90 procent av de beräknade bidragen utgår såsom förskott under budgetåret, skulle det för ändamålet erforderliga riksstatsanslaget behöva uppföras med i runt tal 365 000 kronor. Detta innebär en anslagshöjning med 189 000 kronor.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela för anslagets utgående erforderliga författnings- och andra bestämmelser ävensom de bestämmelser, som eljest föranledes av vad jag i det föregående förordat.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien:*
Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen
för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 365 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
E. Erlandsson